

The Project Gutenberg eBook of Cid: 5-näytöksinen näytelmä, by Pierre Corneille

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Cid: 5-näytöksinen näytelmä

Author: Pierre Corneille

Translator: Eino Leino

Release date: April 8, 2015 [EBook #48667]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK CID: 5-NÄYTÖKSINEN NÄYTELMÄ ***

Produced by Juha Kiuru

CID

5-näytöksinen näytelmä

Kirj.

PIERRE CORNEILLE

Suom. Eino Leino

WSOY, Porvoo, 1917.

Suomalaisen Kirjallisuuden Edistämisrahaston avustuksella ilmestynyt. Kaikki esittämisoikeudet pidättää suomentaja.

LUKIJALLE.

Monet ja vaikeat tehtävät on suomalainen käänöskirjallisuus jo ratkaissut, toiset ehkä yhtä monet ja yhtä vaikeat odottavat vielä ratkaisuaan. Mitä erikoisesti ranskalaisen klassillisen runouden suomenkielelle siirtämiseen tulee, piilee sen vaikeus, paitsi yleensäkin tuon runouden meille oudon, osaksi helleenisesti antikisoidun, osaksi nykyaikaista salonkityyliä lähentelevän sanonnan sekä ranskankielen oman muodollisen pirteyden, järkeilyn ja vastasanakkeisuuden ohella, pääasiallisesti siinä käytetyn runomitan, aleksandrinin, sisäisissä ja ulkonaisissa mahdottomuuksissa taipua minkään muun kielen tai henkisen ympäristön vaatimusten mukaiseksi. Niinpä ovatkin esim. saksalaiset käyttäneet sitä kääntäessään tavallista, loppusoinnutonta 5-jalkaista lyhytpitkää tai n.s. silosäettä.

Suomalaiseen käänösrunouteen on tähän saakka tietääkseni kolmellakin eri tavalla koetettu aleksandrinia sovittaa. Ensimmäinen tyyppi, jota toistaiseksi ei liene käytetty minkään alkuperäisesti ranskalaisen draaman suomentamiseen, on se meille germaanisen kosketuksen kautta siirtynyt, jolla esim. on suoritettu — ja jolla myös itse viisitoista vuotta sitten suoritin — *Regina von Emmeritzin* suomennoksen. Siinä on loppusoinnut, siinä on sesuuri, siinä on runojalkaluku sama kuin ranskankielessäkin, joten se siis tarjoaa kylläkin monta etua suomentajalle. Mutta se rytmivaihtelun ja eloisuuden puute, joka on suoranainen seuraus suomalaisen runokielen germanisoituneesta tavasta yleensä käsitellä romaania runomittoja, tekee sen pitkässä, kokoillan näytelmässä käytettynä korvalle kovin kankeaksi ja tympäiseväksi. — Toista tyyppiä onkin sen vuoksi O. Manninen koettanut Molièren *Oppineiden naisten* suomennoksessa, vaihtaen koko tuon juhlallisen, jäykkäpukuisen aleksandrinin (joka ei suinkaan ole yhtä juhlallinen ja jäykkä alkukielessään) keveäksi, hypähteleväksi, nykyaikaista keskustelutyyliä lähenteleväksi anapestiksi. Mahdollisesti voikin se olla lopullinen ratkaisu klassillisen ranskalaisen huvinäytelmän suomenkielelle siirtämiseen nähden. Mutta murhenäytelmään on se ehdottomasti liian levoton ja oikullinen. — Kolmatta tyyppiä olen jälleen itse käyttänyt, nimittäin Racinen *Phaidran* suomennoksessa kymmenkunnan vuotta sitten. Se on muuten tavallinen jalkainen traagillinen silosäe, mutta säännöllisillä loppusoinnuilla varustettu. Koska ne kuitenkin sangen suuressa määrin sitovat kääntäjää, joskin niiden avulla saa jonkun verran säilytetyksi alkutekstin muodollista loisteliaisuutta, ja koska monta alkuperäisen ranskalaisen säkeen polveketta jää täten, sen noin viidennellä osalla lyhentyessä, pakostakin joko kokonaan kääntämättä tai ainakin suomentajan mielivaltaisen yhteenvedon varaan, en ole sitäkään ratkaisua asialle voinut pitää lopullisena.

Tässä Corneillen *Cid*-käännöksessä olen koettanut uutta, siis neljättä tyyppiä. Säilyttäen loppusoinnut, alkuperäisen runojalkaluvun ja itse lyhytpitkän runomitan pohjan sellaisenaan, olen vain, suurempaa vaihtelua ja notkeutta aikaansaadakseni, muuttanut sesuurin käyttelyn niin, että siitä on, säännöllisen ohella, muodostunut useampiakin eri rytmipatoutumia, kuten

Säännöllinen:

Niinkuin hän verraton | on sotakunnoltansa —

Epäsäännölliset:

1) Elvira, kaikki onko | seikat kerrotut —

2) Hän hyväksyiskö vaalini? | Mi syy on luulla —

3) Mut niit' en seuraa, | kysymys on kunniasta —

ynnä muiden lisäksi vielä 2-sesuuriset, joista taas on useampia eri alamuotoja.

Jättäen tämänkin ratkaisun lopullisuuden vielä kokonaan lukijan omasta korvasta ja vastaisten suomentajien saavutuksista riippuvaksi, tahdon vain lopuksi huomauttaa, ettei "Suomalaisen kirjallisuuden edistämisrahaston" kaunokirjallinen osasto suinkaan ole sen suuremmasta tai vähemmästä tarkoituksenmukaisuudesta missään esteettisessä edesvastuussa, sillä sen asettamat tarkastajat, tohtorit *Juhani Aho* ja *A. V. Koskimies* eivät ole sitä hyväksyneet eivätkä hylänneet, vaan ainoastaan lausuneet toivomuksenaan, että selittäisin suomalaiselle yleisölle parilla sanalla tämän tärkeän runo kielellisen kysymyksen nykyiset kehitysasteet.

Toivon tuon kirjallisen velvollisuuden yllä täyttäneeni, mikäli se tämätapaisten lyhyen esipuheen puitteissa on mahdollista.

Helsingissä 4 p. heinäk. 1916.

Eino Leino.

HENKILÖT.

DON FERNANDO, Kastilian ensimmäinen kuningas.

DONNA URRACCA, Kastilian prinsessa.

DON DIEGO, Rodrigon isä.

DON GOMEZ, Gormaon kreivi, Chimenen isä

DON RODRIGO, Chimenen lemmitty.

DON SANCHO, hänen kilpailijansa.

DON ARIAS, | kastilialaisia aatelismiehiä.

DON ALFONSO, |

CHIMENE, Gomezin tytär.

LEONORA, prinsessan opettajatar.

ELVIRA, Chimenen opettajatar.

PRINSESSAN HOVIPOIKA.

Tapautuu Sevillassa.

ENSIMMÄINEN NÄYTÖS.

1:nen kohtaus.

CHIMENE. ELVIRA.

CHIMENE.

Elvira, kaikki onko seikat kerrotut?

Sanoista taattoni et mitään salannut?

ELVIRA. Ne mun on hurmanneet. Hän kovin kunnioittaa Rodrigoa, min lempi teitä haltioittaa, ja käskee, oikein jos ma luin sielustaan, ritarin rakkautehen teitä vastaamaan.

CHIMENE. Hän hyväksyiskö vaalini? Mi syy on luulla sinulla niin, se suo mun vielä kerran kuulla, tuo julki taas, mit' tohdin tuosta toivoa, ei liian usein kuulla voi niin kaunista; luvata liikaa et voi lemmentiellemme vapautta armost' ilmi tuoda tuntehemme Hän salakosinnasta mitä tuosta sanoi, kun Sancho ja Rodrigo apuas sun anoi? Et liikaa julkituonut liene, kuinka noita ma eri silmin katson, suosin kosijoita?

ELVIRA. En, tyyneks sydämenne kuvasin; ei sytä se toisen toivoa, ei toista säikähtyä, ja samoin kummaltakin säästään suosionsa isältään valintaa vain vartoo puolisonsa. Tuo hälle mieleen oli. Tuosta ihastuin hän ilmi kohta toi sen elein ynnä suin, ja toistaa koska kaikki täytyy loppuun asti, hän teistä ynnä heistä haastoi nopeasti: "Se oikein, hänet ansaitsee he molemmat, ylhäiset on he, uskolliset, urheat, myös nuoret, mutta nähdä silmistänsä voi es-isäin kunnan, joka heitä aatelo. Kasvoissa ei Rodrigon ole varsinkaan piirrettä, jok' ei viittais mieleen korkeaan, ja sukukuntaan, kuuluun sankarkunniastaan, niin että varjonneet siell' laakerit on lastaan. Isänsä miehuus hänen voimanpäivinä ol' verraton, ol' ihme kaiken kansan tään; työt urhon uurtaneet on kasvojensa juovat, mik' oli muinen hän, ne yhä ilmi tuovat. Pojasta uskon, mitä isästänsä näin; mua miellyttää, jos miellyttää hän tytärtäin." Löi hetki, keskustelun juuri alkamansa hän katkas, kiirehti jo neuvoskuntahansa, vähistä sanoistaan tok' uskon, mielensä ei paljon vaapu kosijainne välillä. Valita pojallensa täytyy kuninkaan nyt kasvattaja; *hän* kai pääsee kunniaan, tuo vaali varma lie, ja syytä kauhistua vuoks urhoutensa myös ei mitään kilpailua. Niinkuin hän verraton on sotakunnoltansa, vaill' olkoon vertaistaan hän lemmentoivossansa! Rodrigon isä, neuvostosta tullessaan, asian esittävä eess' on kuninkaan; siis itse arvatkaa, hän eikö aikaa käytä ja aika eikö pian toivojanne täytä.

CHIMENE. Ja sentään on, kuin empis ange sielu tää iloa tuota, josta himmeäks se jää, vain hetki kohtalolle eri kasvot suo; täss' onnessain, ma pelkään, hiipii murhe luo.

ELVIRA.

Tää pelko pettyvä on onnellisesti.

CHIMENE.

Siis mennään, varrotaan, se kuinka päättyvi.

2:nen kohtaus.

PRINSESSA. LEONORA. Hovipoika.

PRINSESSA. Käy, hovipoika, vie Chimenen kuulla sana, ett' tänään myöhä liian hän on vierahana ja laiskuuttaan ett' ystävyytein vaikeroi.

LEONORA. Prinsessa, teissä aina sama toivo soi; ja joka päivä, kun te kanssaan haastelette, te lakkaa lempeänsä tutkimasta ette.

PRINSESSA. En ilman syytä: miltei mielistymään niin sain hänet häntä hurmanneihin piirteisiin; Rodrigoa hän lempii, hänet saa hän multa, Rodrigon lietsunut ma olen lemmen tulta, näin kahleet takonut oon näiden lempivien ja tuskat lopettaa ma tahdon molempien.

LEONORA. Prinsessa, keskell' oman onnenne te hyvän kuitenkin ilmi tuotte sieluntuskan syvän. Tää rakkaus, mi heidät heljin riemuin täyttää, surutko suuret jalon sydämenne näyttää? Ja mielenkiinnosta, mi teill' on heitä kohtaan, te synkkä ootteko, kun heille onni hohtaa? Mut liian julkee lien jo liikaa haastaen.

PRINSESSA.

Suruni suurttuu vain, jos sitä salailen.
Siis kuule vihdoin, kuink' on kamppaillut tää povi
Mun hyveilleni rauha vieläkään ei sovi.
Ei säästä rakkaus tää hirmuvaltainen.
Se mies, min annan pois, tuo uljas nuorukainen,
on mulle rakas.

LEONORA.

Rakas?

PRINSESSA. Paina povelleni kätesi, tunne, kuinka sykkää sydämeni vain voittajallensa.

LEONORA. Ah, anteeks, arvoanne jos loukkaan moittiessain tuota rakkauttanne. Niin itsens' unhottaako ruhtinatar vois, ritari halpa että hänet kammitsois? Ois kuulla kuninkaan ja kansan jotain se! Te vielä muistatteko, ken on taattonne?

PRINSESSA. Niin hyvin muistan, että veren annan ennen kuin kiellän arvoni ma alas siitä mennen. Ma voisin vastata, ett' ansioll' on vaan kauniissa sieluiss' oikeus lemmen lietsontaan; jos anteeks tunnettani pyytää tahtoisin, ois siihen esikuvat mulla kuulutkin. Mut niit' en seuraa, kysymys on kunniaista; ei aistit yllättää voi mieltäin urhokasta, ja koska verta olen kuninkaallista, kädestäin kuninkaat vain voivat kilpailla. Kun näin ma puolustaumaan heikoks sydämeini, pois annoin, mit' en voinut ottaa omaksein. Sijaani kahlehdin Chimenen, lietsoin tulta myös heidän lempensä, ett' oma sammuis multa. Äl' ihmettele siis, jos sielu tuskissaan niin karkäs vartomaan on heidän liittoaan; nyt siitä riippuu rauhani. Jos lempi lie elävä toivosta, ne yhdess' surma vie; se tult' on, joka sytykkeettä sammuvi. Kovasta huolimatta kohtalostani jos saa Chimene miehekseen Rodrigon, jää kuolleeksi toivoni, ja miel' on terve tää. Mua painaa uskomaton sentään tuskan taakka. Rodrigoa ma lemmin noihin häihin saakka; koen siitä päästä, ja jos pääsen siitä, suren, salainen kasvaa tuosta mulle mielenmure. Tuskalla tunnen lemmen vankan valtikan mun saavan huokaamaan vuoks halveksittavan. Jakaunut kahtia on sieluni. Jos haluaa jalosti uljuutein, tää povi sentään palaa. Ma pelkään, toivon tuota turman liittoa; iloa täytt' ei voi se mulle tarjota, jos toteutuu tai ei, ma siitä kuolen: lempi ja kunnia kun kiistää, kump' on mieluisempi?

LEONORA. Näin ollen virkkamista mull' ei muuta teille kuin antaa kanssanne vain valtaa kyyneleille. Mä äsken moitin teitä, säälin nyt. Mut tuiman kun tuskan kourissa, niin suloisen, niin huiman hyveenne taistelee sen valtaa vastaan, voittain sen hurmat, rynnäköt ja siitä päästä koittain, valava on se rauhan sydämenne yöhön. Te siihen luottakaa ja ajan armotyöhön ja Taivaan oikeuteen, mi suojaa vaille jätä hyvettä ei, jot' ahdistaa niin pitkä hätä.

PRINSESSA.

Ma toivon, että toivoa ei mulle näy.

HOVIPOIKA.

Chimene käskystänne kohta tänne käy.

PRINSESSA (Leonoralle.)

Hän saattakaa siis noihin sivuhuoneisiin.

LEONORA.

Halunne jäädäkö on tänne unelmiin?

PRINSESSA.

Ei, tahdon tuskastani huolimatta rauhan
vain saada kasvoilleni kirkkahan ja lauhan.
Ma tulen.

3:s kohtaus.

PRINSESSA (yksin.)

Taivas, jolta varron lohdutusta, jo päättä, rajoita tää mielen murhe musta, mun turvaa rauhani, mun turvaa kunniaini, ma toisen onnest' onneani etsin vain, tää liitto kolmelle on yhtä tärkeä, siis sitä kiirehdi tai mieltäin terästä! Avio, liittävä nuo kaksi lempiväistä, mun päästää vaivastain ja kahlehistä näistä. Mut liikaa viipyminen, Chimenen käyn ma luo, tää kohtaus tuskalleni kevennystä tuo.

4:s kohtaus.

KREIVI. DON DIEGO.

KREIVI.

Te voititte, ja suosio nyt kuninkaan
siis teidät arvoon nostaa mulle kuuluvaan:
Kastilian prinssin opettaja ootte nyt.

DON DIEGO. Perheeni on hän kunnialla merkinnyt näin näyttäin mieltään oikeaa ja antain tietää, ett' entis-palvelukset aina palkan sietää.

KREIVI. Kuninkaat kuinka liekin suurivaltaiset, he erehtyä voi kuin meidän kaltaiset; hoville kaikelle tää vaali todistaa: nykyiset palvelukset huonon palkan saa.

DON DIEGO. Jätämme vaalin, josta harmistutte jo, sen syy lie ollut suosio tai ansio. Kuningas tahtoo niin, ja vallan ehdottoman jo kunnioitus epää arvostelun oman. Lisätkää kunniaa te tekemäänsä yhä, perheemme liittäköhön yhteen side pyhä, teill' on vain tytär yks, vain yksi poika mulla, me voimme enemmän kuin ystäviksi tulla: niin tehkää, hänet vävyksenne ottakaa!

KREIVI. Valita ylempää hän puolisonsa saa; ja loisto arvonne tään uuden täyttävä on toisin houkutusin varmaan mielensä. Te työnne tehkää, prinssiä te opettakaa, hänehen istuttakaa vallan taito vakaa, maat, kansat kuinka lannistetaan alle lain hyviä hellien, mut pahat kauhistain. Lisätkää avuihinsa myöskin taistokunto, mi miehen karkaisee, ja karskin tuskan tunto, hän täysin opastakaa sotatyöhön tähän, yöt päivät satulassa kuinka vietetähän, aseissa maataan, muurit noustaan, voimin omin vain voitetaan ja tahdon tarmoin verrattomin. Hänelle esimerkki tuo te näyttäkää, ja mitä opetatte, työssä täyttäkää.

DON DIEGO. Jos tahdon esimerkit ohjeisiini liittää, eloni tarinan hän lukekoon, se riittää. Hän tuota tutkiva on urhotöiden sarjaa ja siitä oppiva — vaikk' kateet kuinka parjaa — maat vallitsemaan, linnat löymään, kokoamaan armeijat, maineensa suurtoille rakentamaan.

KREIVI. Ei prinssi tehtäviään opi kirjoista, elävin esimerkein on hän oppiva. Mit' teki suurta niin nuo vuodet pitkät, mitä, ett' yksi päiväni ei voittaa voisi sitä? Olitte urhokas, ma *olen*. Tietää Luoja, käsvarsi tää on valtakunnan vankin suoja, Granadan, Arragonian kauhu on tää kalpa, nimeni kaiken on Kastilian lukko, salpa, mua ilman täällä lait ois toiset vallanpäällä, vihollisenne koht' ois kuninkaita täällä; jokainen päivä, hetki kunniaani sitoo ain uuden laakerin ja voiton voittoon nitoo. Uljuutta oppia käsvarren turvin tään vois prinssi, syösten sodan, taiston mylläkkään; mua nähden, voittajaa, hän oppis voittamaan ja varmaan vastaamaan myös suurta luonnettaan mua nähden...

DON DIEGO. Tiedän, miekkanne ei huonoimpia niititte johdollani monta laakeria, ja ikä jäntereeni kun on jäätänyt, sijani uljuutenne hyvin täyttää nyt. Mut sanat turhat nää on parhaat säästyvinä: se nyt te olette, mik' olin ennen minä. Huomaatte sentään käyden kanssain kilpateille, mielessä valtiaan on eri vaa'at meille.

KREIVI.

Sen saitte, mihin työni minut ansioitti.

DON DIEGO.

Paremmiin ansaitsi sen hän, ken teidät voitti.

KREIVI.

On toimeen arvokkain, ken paremmin sen täyttää.

DON DIEGO.

Tuon arvon parhaiten kai toimen saanti näyttää.

KREIVI.

Sen saitte kumartain, te vanha hovimies!

DON DIEGO.

Kuningas töistäni vain kuuluisista ties.

KREIVI.

Kuningas vuosianne kunnioitti vain.

DON DIEGO.

Näin tehden mittasi hän niillä miehuuttain.

KREIVI.

Näin tehden mulle ois hän tehnyt kunniaa.

DON DIEGO.

Ei kunniaa ansaitse, ken sit' ei saa.

KREIVI.

Ei ansaitse? Ma enkö?

DON DIEGO.

Ette!

KREIVI.

Julkeutesi,
hävytön vanhus, vaatii tämän palkaksesi.
(Antaa hänelle korvapuustin.)

DON DIEGO (miekkansa paljastaen.) Työs täytä! Surmaa minut jälkeen herjan tään, ens herjan, joka heimoni saa häpeemään!

KREIVI.

Mit' aiot, vanhus heikko?

DON DIEGO. Voima voipuva, ah Luoja, jättääkö mun tässä tarpeessa?

KREIVI. Mun miekkas on! Mut ylpistyisit liikaakin, jos voitonmerkkiä ma moista kantaisin. Hyvästi! Tutkikoon — vaikk' kateet kuinka parjaa — sun johdollasi prinssi urhotöittes sarjaa; tää esimerkki, kuinka kopeus rangaistaan, voi hälle viittana myös olla oikeaan.

5:s kohtaus.

DON DIEGO. Voi raivon toivottuutta! Voi sua vanhuus nurja! Näin kauan elinkö vain ollaksein näin kurja? Töiss' urhon harmeninko vain ma nähdäkseni, hetkessä kuinka kuihtui laaker-seppeleni? Käs tää, min voimaa kaikk' Espanja kunnioitti, mi valtakunnalle niin monet voitot voitti, mi usein kuninkaansa turvas istuimen, mua puolla ei, vaan herpoo, minut pettäen! Ah, menneen mainehessa julma muisto tää! Tuhanten päivän työtökö päivä hävittää? Uus arvoniko näin on onnen kuilu mulle, syvyyden hauta kunniallein tahratulle? Täytyykö nähdä kreivi loistossansa tässä ja kuolla kostamatta taikka häpeässä? Nyt prinssin opettaja kreivi olkohon! Niin suureen arvoon kuulu ei mies maineeton; valinnut vaikka mun on kuningas, hän tautta kateuden tahrannut mun on tään herjan kautta. Pois miekka, sankartöiden sorjin kanne, mutta koristus turha, koska vyötät uupunutta, pelätty muinoin, äsken tässä herjassa paraatiin, vaan et puolustukseen kelpaava, pois, pois jo luota ihmiskunnan kurjimman, käy käsiin parempiin, käy käteen kostajan!

6:s kohtaus.

DON DIEGO. DON RODRIGO.

DON DIEGO.

Rodrigo, pelkäätkö?

DON RODRIGO. Tuon kyllä opettaisin, jos isä ette ois.

DON DIEGO. Ah, viha kaunokaisin! Tään vaivan vastakaiku mulle suloinen! Vereni tunnen, koska

kuohon kuulen sen; tuo hehku pikainen on hiiltä nuoruuteni. Rodrigo, poikani, ah, kosta loukkaukseni, mun eestäin kosta!

DON RODRIGO.
Mitä?

DON DIEGO. Herjaa julmimpaa, mi tahraa kumpaisenkin meidän kunniaa. Hän löi mua korvalle. Hän tuosta kuollut ois, mut ikä ottanut on voiman multa pois; ja miekan, jot' ei tää käs enää kantaa jaksa, ma sulle annan, sillä taaton tahrat maksa! Miehuutes näytä miestä uhkamieltä vastaan, tää herja huuhdotahan hurmeell' ainoastaan. Surmaa tai kuole! Etten mairittelis sua, saat taistella sa vastaan miestä karaistua. Veressä, tomuss' oon ma hänet nähnyt pauhuun armeijain syöksyvän ja kaikki saavan kauhuun ja satain murtavan myös ratsasparvein muurin; hän, jota kuvailen näin sulle perinjuurin, sotilas uljas tuo, tuo päämies verraton...

DON RODRIGO.
Ma pyydän, laatkaa! Hän?

DON DIEGO.
Chimenen isä on.

DON RODRIGO.
Ah!

DON DIEGO.
Tunnen lempes, vait! Mut kunniaatta ken voi elää, elämän ei ole arvoinen.
Herjaajan rakkaan herja kipeämp' on vain.
No niin, sun kosto on, sa tunnet herjaajain.
En muuta virka. Kosta itsesi ja minut,
osoita ansainnees, ma että siitin sinut!
Käyn kuormaa kohtaloini kovain itkemään.
Sa riennä, joudu, juokse työsi täytäntään!

7:s kohta.

DON RODRIGO. Tuo isku vartomaton ja kuolettava sattui poven pohjahan, ma, kurja kostaja tään riidan oikean ja väärä maalitaulu kovan kohtalon, jään jähmettyneheks, tuo isku sielun murhaa, sen tiellä kaikk' on turhaa. Ah, Jumalain! Niin liki lemme onnea! Tää murhe murtaa voi. Isäni herjattu on sekä herjaaja Chimenen taatto, oi!

Sota käy läpi sieluni! Mua lempi lietsoo, vaarassa on kunniani: jos isän koston, kadotan ma armahani. Sydäntäin toinen syyttää, toinen kättäni. Valinta synkkä: elää häpeässä iki tai pettää lempeniki. Tää tuska kahtianne yht' on rajaton, se mielen murtaa voi! Hänt' enkö rankaise? Mut rangaistava on Chimenen taatto, oi!

Isä, lemmitty, lempi ja maine, ah, kovaa kamppailua valtain ylhäisten! Katoopi turman kuiluun multa riemun laine tai kunniani päivä päättyy pilvehen. Sa rakas, julma toivo sielun empivän, mut sentään lempivän, ah, miekka, surma mulla onnen suurimman! Se tämän tuskan toi. Kostanko sillä siis ma taaton kunnian Chimenen jättäin, oi?

On mielummin kuoltava miehen! Sen armaallein kuin taatollein oon velkapää. Jos koston, vihaamaan mua armahani jää, mua ylenkatsomaan, jos käy en koston tiehen. Kuin teenkin, teko toivojeni surma on tai mies ma arvoton. Parantaa tahdon tuskaani, se yltyy vaan, se sielun autioi. Kun sentään kuoltava mun on, käyn kuolemaan Chimenen säästäin, oi!

Siis kuollako kosta vailla? Surmaako etsiä, mi kohtais maineettoman? Mun herjattaisko muistoin Espanjan mailla, kun varjellut en kunniaa ma heimon oman? Tään lemme tähdenkö, mi varmaan loppuvi, nyt nään sen selvästi? Pois aatos alhainen, pois sulohaave, houra, mi mieltä aatkeloi. Pelastan kunniani! Nouse, uljas koura, Chimenen jättäin, oi!

Oli harhaunut henkeni mun. Isällein kaikki velkaa oon, en lemmelleni. Jos sotaan sortunen tai tuskaan tuiretun, puhtaana kuin sen sainkin annan hurmeheni! Jo syytän itseäin, oon liikaa viipynyt, jo koston työhön nyt! Häpeän horjuneeni! Tuska ankarin mua turhaan vaivaa, oi! Isäni herjattu on! Koston tahrn, min Chimenen taatto toi.

TOINEN NÄYTÖS.

1:nen kohta.

DON ARIAS. KREIVI.

KREIVI.

Näin meidän kesken myönnän, veri liian kuuma
sanasta kuohahti, mun valtas äkkihuuma.
Mut tehty tehty on, käy sit' en muuttamaan.

DON ARIAS. Tuo ylpeys taipukohon tahtoon kuninkaan. Osaksi syyt' on hällä siihen, vihansa on teitä
koko voimallansa kohtaava. Ei teillä puolustusta, joka tässä riittää; tässä arvoon herjatun hän herjan
määrän liittää ja yli korvauksen vaatii tavallisen alistumista teiltä anteeks-pyytämisen.

KREIVI.

Kuningas mielivalloin määrää hengestäin.

DON ARIAS.

Erheenne jälkeen liikaa raivostutte näin.
Kuningas pitää teistä. Lausunut hän on:
Ma tahdon. Totelkaa! Niin saatte sovinnon.

KREIVI. Sen säilymiseksi, mi mulle kallehinta, ei kovakorvaisuuskaan oisi kallis hinta. Kun suur' hän
olkoonkin, mun nyky-ansioni edestä väistyvä on rikos moinen moni.

DON ARIAS. Teot tehkää kuuluimmat, työt tärkeät täyttäkää, kuningas alamaiselleen ei velkaa jää.
Tiedätte, kerskatengin: hyvin valtiasta ken palvelee, hän tekee tehtävänsä vasta. Tuo uhkamieli, kreivi,
turmionne on.

KREIVI.

En usko, ennen kuin tuon koen kohtalon.

DON ARIAS.

Kuninkaan mahtavuutta tulee pelätä.

KREIVI.

Mies minunlaiseni ei suistu päivässä:
Hän kaiken valtansa mua vastaan kootkoon!
Konsa mun maahan murskaa hän, hän murskaa valtionsa.

DON ARIAS.

Kuin? Niinkö heikko teist' on valta kruunupään.

KREIVI.

Mua ilman valtikka pian putois kädestään.
Mies olen hälle liian kallis. Pudottaissaan
tään pääni, kadottaa hän kaiken mahdin maissaan.

DON ARIAS. Te kuulkaa neuvoani, te järjen suokaa tulla itsenne ohjaajaks.

KREIVI.

On päätös valmis mulla.

DON ARIAS.

Mitä ma virkan siis? Ma minkä viestin saan?

KREIVI.

Ma etten häpeääni suostu milloinkaan.

DON ARIAS.

Tiedätte: valtiain on tahto ehdoton.

KREIVI.

On arpa heitetty, tää puhe turhaa on.

DON ARIAS. Hyvästi siis, kun taida taivuttaa en teitä, mut myrsky voittojenne uhkaa seppeleitä.

KREIVI.
Vakaana varron.

DON ARIAS.
Ei se tulematta jää.

KREIVI. Se silloin Don Diegon maineen hyvittää! (Yksin.) Mies surmaa pelkäävä vain uhkausta säikkyy yl' onnen oikkujen mun mielein uljas väikkyy, voin elää onnetonna, vaan mua pakottaa ei kukaan elämään voi ilman kunniaa.

2:nen kohta.

KREIVI. DON RODRIGO.

DON RODRIGO.
Kaks sanaa, kreivi!

KREIVI.
Puhu!

DON RODRIGO.
Varmuutt' tahdon vaan.
Tunnetko Don Diegon?

KREIVI.
Tunnen.

DON RODRIGO.
Hiljaa haastellaan!
Tiedätkö, että vanhus tuo ol' aikansa
hyve ja uljuus itse, itse kunnia?

KREIVI.
Kenties.

DON RODRIGO. Tää hehku kuuma, silmissäin mi palaa, tiedätkö, hänen vertaan on!

KREIVI.
En tietää halaa.

DON RODRIGO.
Saat tietää sen, täst' askelta jos neljä käyt.

KREIVI.
Sa nuori kerskuri!

DON RODRIGO.
Sa kiivastuvan näyt.
Nuor' olen, totta se; mut varro vuosien
lukua urhokkuus ei suurisyntyisten.

KREIVI. Mun kanssain kiistata! Tuo mistä julkeus miehen, min koskaan käyvän nähty viel' ei miekan tiehen?

DON RODRIGO. Kahdesti kaltaiseni esittäydy ei, ens iskut mestaruuteen meidät aina vei.

KREIVI.
Ken olen, tiedätkö?

DON RODRIGO. Sen tiedän: nimes vaan jokaisen muun kuin mun sais kauhuun kaiullaan, otsalles kirjoitetun näyttää laakerein, tuleva ett' on miekkas minun turmaksein. Ma uhmaan uhkamielin kättä voittoisaa; mut kyllin uljas aina kyllin voimaa saa. Ken kostaa isäänsä, hän mahtaa mahdotonta; et ole voittamaton, vaikka voitit monta.

KREIVI. Tuo uljuus, jota jälleen sanas tuossa toisti, minulle silmistäs jo joka päivä loisti, Kastilian kunniaksi sinut katsoin, armaan sinulle tyttäreni suonut oisin varmaan. Sun lempes tiedän, näen riemuin miehen mieltä, mi haaveet haihduttaa pois velvoituksen tieltä, niist' ettei heikennyt oo hehku sielus jalon: näen kunnioituksella hyvees suuren palon. Siis vaali vienyt tää ei vaaraan pettymisen, ritarin vävykseis kun tahdoin täydellisen. Sua tunnen sääliväni. Tuimaa suoruttas ihailen surkuttelen

sentään nuoruuttas. Äi' etsi turhaan tätä turmanseikkailua! Taistosta säästä epätasaisesta mua, minulle kunniaa ei moinen voitto tois, miss' sota vaaraton, myös maine pieni ois. Helposti voitetuks sun kaikki luulis, minä vain surra saisin siitä, että kuolit sinä.

DON RODRIGO. Uljuuttas halventava seuraa sääli! Kiistää mult' tohdit kunnian! Et elämääkö riistää?

KREIVI.

Pois käy!

DON RODRIGO.

Pois vaiti käymme.

KREIVI. Niinkö halpa on elosi?

DON RODRIGO.

Niinkö pelkää käydä kuolohon?

KREIVI. Siis tehtäväsi tee! On poika kehno hän, ken elää jaksaa jälkeen taaton häpeän.

3:s kohtaus.

PRINSESSA. CHIMENE. LEONORA.

PRINSESSA. Hillitse tuskasi tään turman iskun alla! Vakaana voita se, Chimene, talttumalla! Tää myrsky heikko pian rauhaks varmaan vaihtuu, sun onnes pieni peitti pilvi vain, mi haihtuu, kadota mitään et, vain aikaa.

CHIMENE. Sydämeni synkiksi kääntää kaikki onnentoiveheni. Niin nopsa tuulispää kun iskee tyynehen, se uhka haaksirikon ain on tuhoisen; ma hukun valkamaan. Ma miestä rakastin, mua hän, ja sovussa tuon tiesi taatotkin, siit' ensi kerran teille kerroin hetkellä tuon turman kiistan, koska rikkui välinsä; mut viestin vinhan tieltä, joka teille tuli, suloinen varrontani kohta suruun sulii. Kirottu hulluus, kurjat lait te kunnian, ies, joiden julmuus orjuuttaa siis jaloimman! Kaikk' kalliit toiveheni säälimättä lyötte ja itkunnyhkyyn onnen ihanimman myötte!

PRINSESSA. Sun syytä säikkyä ei kiistaa tuota. Hetki sen siitti, sama sovittaa taas kumpaisetki. Melua nostanut se liian suurta on; kuningas itse heille solmii sovinnon. Sa tiedät, sieluni, sun tuskaas surren, tätä pois pyyhkiäkseen mitään koettamatt' ei jätä.

CHIMENE. Välitys auta tässä ei. Niin tappavaa ei tekemättömäksi loukkausta saa. On turhaa tässä viisaus ja voima. Pahan jos parantaa, sen saa vain itsens' salaamahan, sydänten noiden viha painuu pohjahan ja siellä sytyttää vain tulen tuimemman.

PRINSESSA. Rodrigon ja Chimenen pyhä liitto varmaan isien sydämiin on sovun saapa armaan, pian rakkautenne onni, heitä vankempi, tuon riidan asettaa ja vihan viihtävi.

CHIMENE.

Sit' toivon, vaikk' en usko. Liian korskea Diego on, ja taattoni taas tunnen ma. Siks itkuani turhaan estän. Tuskaa uutta vain tuopi entisyys, ja pelkään vastaisuutta.

PRINSESSA.

Vihaako voimatonta pelkää harmaapään?

CHIMENE.

Rodrigo uljas on.

PRINSESSA.

Mut nuori iältään.

CHIMENE.

Ens iskussa jo urhokas on itsensä.

PRINSESSA. Sun hänt' ei liikaa silti tule pelätä; vuoks lempens' ei hän tahdo nähdä tuskiasi, vihansa sammuttaa kaks sanaa huuliltasi.

CHIMENE. Mut mikä tuska, jos hän ei mua totteleisi! Ja jos hän totteleis, maa kuinka mainitseisi ritaria, mi sietää moisen herjansa! Hän lemmelleni luja lie tai horjuva, hävetä voin ma vain tai surra kieltoaan tuot' oikeaa tai liikaa kunnioitustaan.

PRINSESSA. Ylevä on Chimene: oman voiton vuoksi alhaista aatost' ei hän silti päästä luoksi. Mut jospa päivään saakka suuren sopimisen tuon sulhon vangita ma voisin täydellisen, näin estäin, ettei uljuuttaan hän ilmi näyttäis, se surunpilvin ehkä lempes taivaan täyttäs?

CHIMENE.

Ei enää! Tuo jo huoli tainnut mult' on laata.

4:s kohtaus.

PRINSESSA. CHIMENE. LEONORA. Hovipoika.

PRINSESSA.

Rodrigo etsi, hänet heti tänne saata!

HOVIPOIKA.

Hän ja Gormaon kreivi...

CHIMENE.

Ah, tää pelko rinnan!

PRINSESSA.

Sa puhu!

HOVIPOIKA.

Jättäneet he yhdess' ovat linnan.

CHIMENE.

He kaksin?

HOVIPOIKA.

Kaksin, mutta hiljaa riidellen.

CHIMENE.

He varmaan taistelee jo! Tiedän, tunnen sen.

Prinsessa, anteeksi, ma että riennän...

5:s kohtaus.

PRINSESSA. LEONORA.

PRINSESSA. Voi, mi tuska mieleeni tään rauhattuuden toi! Sen huolta itken, jonk' on sulho mulle kallis; taas herää rakkaus, en herätä sen sallis! Mik' erottaa Rodrigon ja Chimenen, mulle taas lähde toivon on ja tuskan, tuiretulle, ja juopa itkemäni, jonka tahdon peittää, salaisen sieluhuni riemun, hurman heittää.

LEONORA. Se hyve korkea, mi sydämenne salpaa, näin nopsaan pakeneeko lempeänne halpaa?

PRINSESSA. Sit' älä halvaks sano, koska rinnassain ylväänä, voitokkaana nyt se laatii lain, sa sitä kunnioita, mulle kalleinta. Hyveeni uhalla ma tohdin toivoa; niin hullun toivon tähden sydän heikko tää Chimenen kadottaman sulhon vangiks jää.

LEONORA. Katoovan sallitte siis uljuutenne jalon, samalla sammuvan myös järjen ylvään valon?

PRINSESSA. Ah, kuinka järjen ääni vähän vaikuttaa, kun mieltä suloinen niin myrkky tenhoaa! Ja mik' on tuska tulla silloin terveheksi, kun sairas tautiansa rakkaampaa ei keksi!

LEONORA. Toiveenne viettelee, on armas tautinne, mut muistakaa, Rodrigo teit' ei ansaitse.

PRINSESSA. Sen hyvin tiedän; mut jos hyve jättää mun, sa kuule, kuinka lempi kiehtoo hurmatun. Rodrigo taistostaan jos palaa voittajana, suur' urho tuo jos häntä siis on alempana, voin häntä häpeättä silloin rakastaa. Ken kreivin voittaa, uhmata voi maailmaa. Voin kuvitella, koko valtakunnatkin hän voittava on sankartöin ja pienemmin, tään lemmen imarteessa näen istuvan jo hänet herrana Granadan valtikan: ihailee, pelkää häntä lyödyt maurit, uutta Arragonia voittajalta vartoo mahtavuutta, antautuu Portugal, ja taa on merten laineen tuon soipa kaiku kauniin pyytehen ja maineen, afrikalaisten verin laakerinsa kastuu, kuin taru taistelijani kuuluisain hän astuu, sit' toivon hänestä ma jälkeen voiton tään, luon oman maineheni hänen lemmestään.

LEONORA. Mut nähkää, minne hänet tempaatte te mukaan jo vuoksi taiston, jok' ei ehkä

tapahdukaan.

PRINSESSA.

Rodrigo herjattu ja kreivi herjaaja!
Yhdessä poistuneet: siell' eikö taistella?

LEONORA.

No niin, he taistelee, kun niin te tahdotte!
Mut käy Rodrigo ei niin pitkälle kuin te.

PRINSESSA. Mit' tahdot? Hullu oon, mun hourii sydämeni, näät siitä tuskan, minkä tuo tää rakkauteni. Käy kammiooni huojentamaan huoliain, mua ällös yksin heitä tässä vaivassain!

6:s kohtaus.

DON FERNANDO. DON ARIAS. DON SANCHO.

DON FERNANDO.

Niin houkka, turha onko mieli kreivin tuon?
Toivooko hän viel', että syynsä anteeks suon?

DON ARIAS. Hänelle kauan nimessäanne haastoin, tein ma kaikkeni, mut oli turha tuloksein.

DON FERNANDO. Kautt' taivaan! Alamainen näinkö välittää siis vähän, mitä tahtoo, mieli kruunupää? Mua halveksii hän, herjaa Don Diegoa! Hovini keskell' laatii mulle lakeja! Suur' olkoon päällikkö, suur' olkoon sankari, tää koura korskamielen maahan iskevi; Mars itse vaikka hän ja itse uljuus oisi, jos tuntis voimani, niin ei hän niskuroisi. Mut kun niin tahtoo hän, hän talteen ottakaa, jos vastustaa tai ei. Tää rikos palkan saa.

DON SANCHO. Ehk' aika taivuttaa tään ylpeytensä tuhman. Hän äsken vallass' oli vielä kiistan uhman. Sire, ensi tuokion ei kuumuudessa povi niin uljas ehdontahdoin riitojansa sovi; hän näkee vääryytensä, mutta mielellään niin pian tunnusta ei ylväs erhettään.

DON FERNANDO. Don Sancho, vaietkaa ja tietkää: häntä ken mun eessäin puolustaa, on itse syyllinen.

DON SANCHO. Vait olen, tottelen. Mut vielä puoltaa voisi yks sana häntä, Sire...

DON FERNANDO.

Ja sana tuo mik' oisi?

DON SANCHO. Se, ettei sielu, tuttu sankartöiden vaan, kuin muut voi alistua, pyytää polvillaan; sovinnon luulee hän vain tuovan häpeää. Tuo sana ainut mieltä kreivin pelättää; hänestä tehtävänsä helpomp' olla vois, hän teitä totteleis, jos niin ei uljas ois. Aseilla, käskekää, käsvarsi taiston tuttu tään riidan ratkaiskoon, ja siihen loppuu juttu! Hän suostuu, Sire. Mut siks, kuin hän sen tietää, vakaan, tulkoon ken tulleeikin, ma hyvityksen takaan.

DON FERNANDO. Puhutte liian suoraan; mutta vuosienne vuoks antaa anteeks voin ma nuoren rohkeutenne. Kuningas viisas kaipaa sankareita maan ja verta alamaisten työhön parempaan; kuin pää, mi jäseniä avuksensa huoltaa, ma hoidan, säästän niitä, mua jotka puoltaa. Siks mulle oikein ei, mi teille: sotilaana puhutte, toimia mun täytyy kuninkaana. Mut mitä virkkaakin, hän luulkoon mitä luulee, ei haihdu kunniansa, mua jos hän kuulee. Muakin loukkasi hän, miestä loukaten, min prinssin kasvattajaks juuri valitsen; mua herjaa itseäin, mi herjaa vaaliani, se uhmaa ehdotonta voimaa valtikkani. Ei siitä enää. Muuten, vanhan vainoojamme purjetta kymmenen on nähty rannoillamme; he tulla tohtineet on virran suulle ihan.

DON ARIAS. Jo maurit oppineet on valtiaamme vihan: niin usein voitettuina tuskin uskaltaa he enää uhmata niin suurta voittajaa.

DON FERNANDO. Ett' Andalusiaa ma heidän uhallaan hallitsen, anteeks anna ei he milloinkaan; maa kaunis tää, mi kauan kuulunut on heille, kateutta synnyttää, on vaaran aihe meille. Vuosikymmen sitten siks Sevillaan siirsin ma Kastilian valtaistuimen jo ajoissa, lähempää että täältä sotaa johtaen tuhota aikehensa voisin jokaisen.

DON ARIAS. Päittänsä kallehimpain hukka kertoo heille, tääll'-olostanne mik' on turva maitten teille: ei syytä pelkoon.

DON FERNANDO. Eikä varomattomuuteen. Vie usko liian varma aina vaaraan uuteen. Tiedätte:

nousuveni yksi laivat nuo helposti tänne saakka ulapalta tuo. Mut turhaan kauhistusta kylvän sydämiin, kun epätietoinen tuo viel' on viesti niin; hälyytys hyödytön tää kaupunkimme elon vain häiritseis ja yössä turhan nostais pelon. Lisätkää sataman ja muurein vartiosto! Se illaks riittää.

7:s kohtaus.

DON FERNANDO. DON ALFONSO. DON SANCHE. DON ARIAS.

DON ALFONSO.

Sire, jo kreivin kohtas kosto.

Kaas hänet Don Diegon pojan miekka huima.

DON FERNANDO. Kun herjan kuulin, tiesin, ett' ois kosto tuima, mut turhin yrityksin turmaa tuota torjuin.

DON ALFONSO. Chimene jalkojenne juureen itkein, horjuin tuo tuskansa ja teiltä pyytää oikeutta.

DON FERNANDO. Ma hänen suruihinsa otan osaa, mutta minusta kreivi ansainnut on rangaistuksen tään oikean vuoks sinkoomansa loukkauksen. Kuitenkin, kuinka oikea lie kuolo tää, mua suuren päällikköni surma säälittää! Hän vaivat valtioni raskaat usein kantai, verensä eestäni hän tuhat kertaa antoi; vuoks uhmansa mit' tunsinkin, mua murhettaa tuon miehen hukka, josta heikentyvi maa.

8:s kohtaus.

DON FERNANDO. DON DIEGO. CHIMENE. DON SANCHE. DON ARIAS. DON ALFONSO.

CHIMENE.

Sire, oikeutta!

DON DIEGO.

Sire, mua kuulkaa!

CHIMENE. Syöksyn juureen jalkainne!

DON DIEGO.

Suruhuni katsokaatte suureen!

CHIMENE.

Oikeutta anon.

DON DIEGO.

Kuulkaa sana puolustuksen!

CHIMENE.

Rangaiskaa röyhkeyttä nuoren hurjimuksen!
Hän voiman murskasi, mi valtakuntaa nosti,
hän tappoi taattoni.

DON DIEGO.

Hän taattons' oman kosti.

CHIMENE.

Teilt' oikeutta vaatii alamaisten veri.

DON DIEGO.

Ken oikein kosti, häntä rangaistus ei peri.

DON FERNANDO.

Molemmat nouskaa! Tyynesti nyt haastakaa!

Chimene, tuskanne mua tuiki murhettaa;

syvästi sydämeni samaa huolta huokaa.

(Don Diegolle.)

Te sitten! Hänen ensin rauhass' surra suokaa.

CHIMENE. Isäni kuollut! Sire, ah nähnyt virtanaan hurmeensa vuotavan oon urhorinnastaan, tuon hurmehen, mi usein taistot voitti teille, takasi muurinne ja maamme turvas meille, tuo hurme tuores huhti vielä vihaa seestä, kun muiden vuoksi vuosi, ei kuninkaansa eestä; min vaarain keskell' oli sota säästännyt, Rodrigo vuodatti sen hovissanne nyt. Paikalle riensin voimatonna, kalpeana; hän kuollut oli!

Sire, mun sortuu ääni, sana kuvailen surmaa moista suuren sankarin; sen itkut, huokaukset kertoo paremmin.

DON FERNANDO. Rohkaistu, tytär, tiedä: tästä lähtien kuningas olla tahtoo taattos sijainen.

CHIMENE. Sire, liika kunnia mun seuraa kurjuuttani. Jo kerroin, kuinka löysin isä-vainajani: povensa puhki oli, kuin mua varten yhä kirjoitti tehtävääni tomuun hurme pyhä tai ehkä uljuutensa vielä kuolon yöstä tuon haavan kautta huusi mulle koston työstä, ja että kuninkaan sit' oisi pakko kuulla, oikeutta anoo se nyt tyttärensä suulla. Sire, älkää salliko, ett' edessänne täällä niin liki liikkuis moinen hurjuus vallanpäällä, rankaisematta että arvokkaimmat jää alttiiksi iskuille, joit' iskee huimapää, ett' uskalikko nuori heidän hurmein kylpee, lyö maineen, muiston heiltä vie, ja siit' on ylpee! Jos kostamatta jää tuo surma sankarin, se mielet jäähdyttää teilt' innokkaimmatkin. Isäni kuollut on, ma pyydän: kostakaatte! Ma siitä viihdy en, te siitä hyödyn saatte. Teilt' anastaa tuo kuolo paljon arvokasta. Verestä veri siis ja kuolo kuolemasta! Niin tehkää, vuoks ei mun, vaan vuoksi valtikkanne, vuoks itsenne, vuoks arvonne, vuoks kunnianne, kaikk' uhratkaa, ma sanon, valtiolle, turmaa mik' uhkaa kansanne ja suuruutenne surmaa!

DON FERNANDO.

Puhukaa, Don Diego!

DON DIEGO. Autuas, ah, mies, mi elon kadottaa, kun sammuu voiman lies! Ah, kurjaa kohtaloa miesten uljasten, kun päivä päättyy yöhön pitkäin vuosien! Ma, jolle joka työ vain kunnian ol' koitto, ma, jota kaikkialle aina seurasi voitto, ma tänään vuosieni liikain vuoksi vaan saan sietää herjaa, kyvyttönnä kostamaan! Mit' taisto voinut ei, ei väijys, saarto mikään, Granada voinut ei, ei Arragonia ikään, vihollisenne ei, ei kateus kaikki, sen täällä' eessä silmäinne voi kreivi kerskaton; kateena vaalistanne voittohon hän luotti, min hänelle minuun nähden heikkous iän tuotti. Nää hapset, harmennehet kypär-raudan alla, tää veri, eestänne mi virtas kunnialla, tää käsivarsi, muinoin kauhu armeijain, ois saanut häpeällä käydä hautahain, jos poikaa siittänyt en arvoist' oisi maani, arvoista itseni ja jalon valtiaani. Kätensä mulle lainas, kreivin tappoi hän, puhdisti kunniani, poisti häpeän. Jos mies on rangaistava tautta miehuutensa, jos korvapuustin kosto vaatii korvauksensa, mun yllein yksin myrsky kaikki tulkohon! Sire, päätä rangaiskaa, kun käsi rampa on! Rikosta taikka ei syy kiistan olkoon tää, hän vain sen käsi on, ma siinä olen pää. Isänsä surmaa on Chimene vaikeroinut; hän ei ois surmannut, jos minä oisin voinut. Siis pääni uhratkaa tää vanha Tuonen yölle ja kättä säästää niin nopsaa tuhotyölle! Hyvittääkää Chimene minun hurmeellani, ma siit' en kieltäydy, en väistä kuoloani, en soimaa ankaraksi päätöstännekään; ken kuolee häpeättä, kuolee mielellään.

DON FERNANDO.

Asia tärkeä on, se suuren neuvoston edessä tuomionsa vasta saapa on.
Don Sancho, saattakaa Chimene kotiin! Sana Diegon ja tää hovi häll' on vankilana.
Poikansa etsikää! Ma oikeutta teen.

CHIMENE.

Murhaajan kuolema, Sire, kuuluu oikeuteen.

DON FERNANDO.

Levähdä, tyttäreni, turra tuskasi!

CHIMENE.

Jo levon neuvostai tää murhe kasvavi.

KOLMAS NÄYTÖS.

1:nen kohtaus.

DON RODRIGO. ELVIRA.

ELVIRA.

Mit' tehnyt oot, Rodrigo? Mistä saavut, hurja.

DON RODRIGO.

Käyn tietä tummaa, eessä kohtalo vain kurja.

ELVIRA.

Mist' otat rohkeutes ja ylpeytes tuon uuden näkyä siellä, minne saatoit onnettuuden? Kuin? Tänne vainoatko kreivin varjoa? Hänt' etkö surmannut?

DON RODRIGO.

Vuoks kunniani ma
sen tein: jos eläis hän, se häpeäni ois.

ELVIRA.

Majasta murhatunko turvaa etsit? Pois!
Ei paikka murhaajan se ollut milloinkaan.

DON RODRIGO. Ma eteen tuomarini tulla tahdoin vaan. Mua ällös katso kasvoin kummastunein! Turmaa kun olen kylvänyt, myös itse etsin surmaa. Chimene vain ja lempeni mun tuomitkoon! Vihansa syttäin kuolon ansainnut ma oon, siks saavun kädestänsä saamaan lahjana sen kuolon, jonka kuulla suustaan tahdon ma.

ELVIRA. Vihaansa välttä ennen, karta katsettansa, tääll'-ololtasi säästä ensi tuskiansa! Äl' alttiiks antaudu ens hyökypäille vaivan; se tunteittensa myrskyn raivoon nostais aivan.

DON RODRIGO. Ei, ei, tuo kallis, jota syvään loukkasin, mua rangaista ei voi ees raivoin riittävin; ma sata kuolemaa voin välttää, jos ma voin pikemmin kuullen surman suurentaa sen noin.

ELVIRA.

Chimene linnass' itkee, huutaa huokaavana,
hän sieltä saapuva on seuran saattamana,
Rodrigo, poistu, pyydän, huolest' auta minut!
He mitä virkkaiskaan, jos näkis täällä sinut?
Tahdotko kurjuutensa lisäksi antaa tietää
parjaajain, että isän murhaajaa hän sietää?
Hän palaa jo, jo hänet nään: käy piilohon,
Rodrigo, kunniansa vuoks, mi vaarass' on.

2:nen kohta.

DON SANCHE. CHIMENE. ELVIRA.

DON SANCHE. Vihanne hurskas on, on pyhät kyynelenne, veriset uhrit vaatii hyvä oikeutenne, siks sanoin yritä en teitä lohduttaa, vihanne myrskyä en viihtää valtavaa. Mut jos ma palvella voin teitä, käyttäkää miekkaani, kostakaa näin sillä kuolo tää, tuo syyppää rangaistaa mun rakkaudellani: käteni käskystänne hyvin iskevi.

CHIMENE.

Mua kurjaa!

DON SANCHE.

Näätte: teiltä puoltajaa ei puuttuis.

CHIMENE.

Lupasi oikeutta kuningas, hän suuttuis.

DON SANCHE. Hitaasti oikeus tuo kuninkaitten käy: voi vasta ilmetä, kun rikollist' ei näy. Sen kulku verkka liikaa kyyneleitä nostaa, te suokaa ritarin siis asevoimin kostaa, se keino varmemp' on ja nopeampi.

CHIMENE. Mutta myös viimeinen. Jos sentään mieltäin murtunutta te säälitte, kun siihen tullaan: teille vapaan suon vallan kostamahan eestäin ritar'tapaan.

DON SANCHE.

Se onni ainoon on, mun jota sielu haluaa,
Pois käyn ja toivoon tydyn, mielessäin mi palaa.

3:s kohtaus.

CHIMENE. ELVIRA.

CHIMENE. Siis vihdoin vapaa, vihdoin vailla kahlehia voin sulle tuskiani virkkaa tummimpia, voin huokauksilleni vallan antaa, mielen avata, kirjoittaa tään surun synkän kielen! Isäni kuollut on, Elvira. Ensi miekkaan Rodrigon purskahtain tuo hurme vuosi hiekkaan. Siis itkekää, ah silmät, viljoin itkekää! Mult' toinen elonpuol' löi puolen elämää ja vaatii kostamaan mun tuota menneen turmaa hänelle, päiviäin mi enää yksin hurmaa.

ELVIRA.

Lepoa tarvitsette.

CHIMENE. Ah, sa levosta puhutko tuskassani niin tulen-tuimassa! Ma kuinka lohduttua koskaan voin, jos en vihata kättä voi, mi alkusyy on sen? Voin vaivaa toivoa vain iänikuista, kun syytä vainoan, syypäätä lemmin ma.

ELVIRA.

Isänne murhaajaako rakastatte noin?

CHIMENE. Rakastan? Riitä ei! Ma häntä jumaloin. Vihani lempi voittaa; armahani nään ma murhamiehessä, nään joka piirteessään, ja tunnen, kuinka vielä sydämässäni isääni vastahan Rodrigo iskevi. Hän hyökkää, ahdistaa, hän väistyy, vaanii, torjuu, hän kons' on voitolla, kons' allakynsin horjuu, mut tässä taistelossa lemmen ynnä vihan ei taivu sieluni, vaan sydän särkyy ihan; näät vaikka vallitsee mua liekki lemmen armaan, en tietä velvoituksen tuolta tutki varmaan, käyn horjumatta, kunne ohjaa kunniani. Murehtii kohtaloa koidon armahani tää sydän, mutta silti tiedän säälienki, ken olen ynnä mitä tahtoo taaton henki.

ELVIRA.

Aiotte kosta?

CHIMENE. Ah, tuo aatos julma on, myös kosto, jonka vaatii vallat kohtalon! Ma päätään pyydän, sitä saada pelkäilen, surmaansa etsin, vaikka kuolen kanssa sen.

ELVIRA.

Hylätkää, hylätkää tuo tuuma surullinen!
Lain alle tuiman niin ei teidän antaaminen!

CHIMENE. Kuin? Taatto kuollut multa, melkein sylistäin, huutaisi kosta ja turhaan huutais näin? Lumojen muiden vuoksi sydän heikko tämä vain oisko häpeän ja tuskan kynneltämä, ja sietäisinkö alle kurjan vaitiolon katoovan kunniani lemmen vuoksi polon?

ELVIRA. Mua uskokaa: te ootte anteeks annettava, kun teidän miehelle on kaunaa kannettava niin rakkaalle, niin lempivälle. Kyllin teitte, kun eteen kuninkaan jo asianne veitte; noin älkää synkkämielin syöskö eespäin!

CHIMENE. Kosta mun täytyy, kunniani ylös yksin nostaa, ja mitä kuiskineekin lempi, kuule tuota ei sielu suuri eikä tekosyihin luota.

ELVIRA.

Mut häntä vihaa ette? Häntä lemmitte?

CHIMENE.

Sen myönnän.

ELVIRA.

Mikä siis on teidän aikeenne?

CHIMENE. Pelastaa kunniani, päättää tuska vaan, hänelle kosta, kuolla hänen kuoltuaan.

4:s kohtaus.

DON RODRIGO. CHIMENE. ELVIRA.

DON RODRIGO. No niin, tuo päätös teiltä vähän vaivaa kysyy: eloni ottakaa, niin kunnianne pysyy.

CHIMENE.

Elvira, mitä nään? Me missä olemme?

Muu eessäin, talossain! Rodrigo onhan se!

DON RODRIGO. Te älkää säästäkö mun vertain, nauttikaa makeutta kostonne ja koidon kuolemaa!

CHIMENE.

Ah!

DON RODRIGO.

Kuulkaa!

CHIMENE.

Kuolen!

DON RODRIGO.

Hetki vain!

CHIMENE.

Pois menkää meiltä!

Mun kuolla sallikaa!

DON RODRIGO.

Ma sanaa pyydän teiltä.

Te sitten vastatkaa vain tällä miekalla!

CHIMENE.

Verestä taattoni se viel' on kostea!

DON RODRIGO.

Chimene...

CHIMENE. Silmistäin tuo ase kauhun poista, rikokses, elämäs se ettei soimaa toista!

DON RODRIGO. Sit' ennen katso, ettei vihas liekki viihtyis, vaan kaunas kasvaisi ja koston vauhti kiihtyis!

CHIMENE.

Mun vertain vuotaa se.

DON RODRIGO. Se iske vereen mun, näin siitä huohtamasta lakkaa hurme sun.

CHIMENE. Ah, julmuutta, mi tappaa taaton raudalla, sen näöllä tyttären, kaikk' ilman armoa! Tuo ase sietämätön kätke! Tahdot, että sua kuulisin, ja minut murhaat sydämettä!

DON RODRIGO. Teen tahtosi, ma vaikk' en hylkää toivoani kätesi kautta saada kaunis kuolemani; et multa vartoa voi katumusta halpaa teosta parhaasta, mi pojan kohtaa kalpaa: tuo tulos kiihkon, min voi veri pestä vain, häväisi taattoain ja minun mainettain. Mies kunnian ei kärsi korvapuustia; mua myös hän löi, siks herjaajaani etsin ma, tapasin, taaton kostin, pesin tahran pois, tekisin vielä tuon, jos tekemättä ois. On totta, että vastaan taattoain ja mua mun rakkauteni kauan tahtoi säästää sua; sen voiman siitä arvaat, että epäröin niin suurta herjaa kostaa, ennenkuin ma löin. Sua suututtaa tai sietää loukkaus tuo mun täytyi, jo tuumin, liikaa käsi munkin kiirehtäytyi, liiasta itseäin jo kiihkeydestä moitin ja sillä kauneutesi voiman yksin voitin, kun sulos suurimmat tuon mursi aatteen ies, sua ettei ansaitseisi kunnianon mies ja että lempes uhmin sielus vihaisi mun halpuuttain, kuin uljuuttain se rakasti; totellut jos ma oisin lempes ääntä, en ma ollut oisi sun ja vaalis arvoinen. Sen vielä virkan, vaikka sitä huoannenki, sen toistan, siks kuin tässä ruumiissain on henki: sua loukkasin, mut niin mun tehdä täytyi! Pesi se tahran multa pois, taas olen arvoisesi. Velaton taatostain jo oon ja kunnian, hyvitys vaatia nyt sull' on vuoro vasta. Vereni tarjota vain sulle tahdoin: mitä mun oli tehtävä, ma tein, teen vielä sitä. Ma tiedän, vastaan sun isäs kuolo nostaa, en uhris henkeä ma sulta tahdo ostaa, verestä vainajan siis veri vuodata, mi katsoo kunniakseen taattos kuoloa.

CHIMENE. Rodrigo! Vihollises vaikka oon, en voi sua siitä soimata, mi sua kunnioi, ja kuinka tuskani mun ilmi tullee kaan, sua syytä en, ma murheitani itken vaan. Lait tunnen kunnian, ja minkä syyttää palon niin suuri herja miehen sydämässä jalon; näin tehden, käyttäytyen miesnä kunnian, myös mulle antanut oot ohjeen oikean. Mua kuntos synkkä kautta voittoa neuvoi, kostain isäsi kunnian ja oman mainees nostain; nyt mull' on sama huoli, mulla murheekseni eess' isän kosto on ja nosto maineheni. Ah! sinun tähtesi mua murhe murtaa nyt. jos turma muu mult' oisi isän riistänyt, ois onni nähdä sua ollut lohtu ainoon tään poven polttavan, jot' tuska vain nyt vainoo, levinnyt lempeä ois rauha sydämeeni, kun käsi kuivannut ois armas kyyneleeni. Nyt surmaajansa täytyy minun surmata, sen voiton lemmeestäni vaatii kunnia, ja kauhun velvoitus, mi minut maahan painaa, muu vaatii toimimaan, pian että oisit vainaa. Näät ällös varro, että vuoksi rakkauteni arasteleisin, kosk' on vuoro kostaakseni.

Hyväkses lempi mitä kuiskineekin, sinun vertaises uljuudessa olla täytyy minun: mua loukaten sa näytit: olet arvoiseni; sun kuolos kautta näytän: olen arvoisesi.

DON RODRIGO. Äl' enää lykkää vaatimusta kunnian! Se pyytää päätäni, sen sulle tarjoan, se uhraa tehtävälles ylevälle jo: suloinen surma, ah, suloinen tuomio! Jos oikeus hidastuu tään syyni jälkehen, hidastuu kunnias ja kosto rikoksen. Oon onnellinen, kun niin kauniin kuolon saan!

CHIMENE.

En ole pyövelisi, vastapuoles vaan
Ma päänkö ottais, min pelastust' et auta?
Mun tehtävään on ahdistaa, sun puolustautaa.
Sen mulle hankkiva on toinen; käsi tää
sua vain on vainoomaan, ei surmaan velkapää.

DON RODRIGO. Hyväksen lempi mitä kuiskineekin, minun vertaisen' uljuudessa olla täytyy sinun; mut isän kostohon ken kättä toista lainaa, Chimene, usko mua, nää alas arvot painaa. Käteni oma vain mun kosti herjani, kätesi oman vain myös olkoon kostosi.

CHIMENE. Sua julmaa! Tuohon miks niin itsepintaistua? Avutta itse kostit, miksi autat mua? Sun tapaas olen toimiva, ei uljuuteni voi sietää, että kanssas jaan ma maineheni. Isäni, kunniani mistään tahdo kiittää sua ei, ei tuloksia lempes, tuskas niittää.

DON RODRIGO. Ah, tuima tunto kunnian! Ma kuinka vois, Sult' armon saada tuon? Siit' autuas ma oisin, kautt' taattos kuollehen, kautt' ystävytemme, kostosta, säälistä suo mulle surma se! Kätesi kautta kuolla helpomp' oisi kurjan sun sullios tään kuin elää vihas alla nurjan.

CHIMENE.

Pois käy! Sua vihaa en.

DON RODRIGO.

Sun täytyy niin.

CHIMENE.

En voi.

DON RODRIGO. Huhuja, parjausta uhmaatko? Kun soi mun julki rikoksein, ja että lempes kestää, ken valheen, kateuden sen tulvan jaksaa estää! Ne heti vaienna ja enää viipymättä pelasta kunniasi, surman käytä kättä!

CHIMENE. Se paistaa kirkkaammin, jos eloon jätän sun; kateus tummin soip' on kunniaani mun ja säälivä mun murheitani, tietäen, sua että vainoon, vaikka kuinka lempinen. Käy pois, mun tuskaksein ä! enää täällä näy, mun vainoomani, lempimäni mies! Pois käy! Yön varjot askelias suojaa; lähtösi jos nähdään, vaarassa on hyvä maineeni. Se parjaukselle on tieto altis aino, sua että siedän nyt, sua etten täällä vainoo; siis päältä hyveeni tuo hyökkäys sa torju!

DON RODRIGO

Mun kuolla suo!

CHIMENE.

Pois käy!

DON RODRIGO.

Ja päätökses ei horju?

CHIMENE. Vihaani vaikka tunteet kauniit viihdyttää, sen taaton kostohon ma tahdon kiihdyttää, mut vaikka vankinaan mua työ tää tuima pitää, toiveeni ainoa on, etten voisi mitään.

DON RODRIGO.

Oi, lemme ihmettä!

CHIMENE.

Voi, kuormaa kurjuuden!

DON RODRIGO.

Min turman tuotti meille riita taattojen!

CHIMENE.

Ken sit' ois uskonut?...

DON RODRIGO.

Ken voinut ennustaa?...

CHIMENE.

Niin lähell' onni jo, ja kaikki katoaa!

DON RODRIGO. Niin liki valkamaa, niin vartomattako toiveemme murtanut on rajumyrsky jo?

CHIMENE.

Ah, tuskaa Tuonelan!

DON RODRIGO.

Ah, katumusta turhaa!

CHIMENE.

Sua enää kuule en, tää tuokio mun murhaa.

DON RODRIGO. Hyvästi: kuolon-kurjaan käyn ma elämään, siks kunnes kostollasi multa riistät tään.

CHIMENE.

Jos siinä onnistun, saat multa sanan sen:

sun jälkees hetkeäkään elää tahdo en.

Hyvästi: varo, ettei sua kenkään nää.

ELVIRA.

Ah, mitkä turmat meille taivas lähettää!

CHIMENE. Suo surra mun, sa minut jätä yksikseni, ma yötä, hiljaisuutta etsin itkulleni.

5:s kohta.

DON DIEGO. Iloa ihminen ei koskaan täyttä saa, hetkemme kirkkaimmatkin huoli hunnuttaa, sekoittuu aina meidän menestyksihiimme karvautta mielen, jota juuri karkoitimme. Keskellä onnen tuntuu tuuli viluinen; ilossa uin, ja silti pelkään, vapisen. Kuolleena herjaajani nähnyt oon, en saa ma kättä kostajani missään puristaa, ma turhaan juoksen, joudun, horjun heikkona kaupungin kautta tään; sen vähän voimia, min mulle jättänyt on vanhuus, kulutan ma suotta etsintään tuon kumman voittajan. Ma yössä, kaikkialla sylin hälle tarjoon, tapailen häntä, satun vain ma tyhjään varjoon, ja vuoksi pettävän tuon kuvajaisen pelko, epäily rakkauteni saartaa. Ah, jos selko mull' oisi paostaan! Ma kauhun valtahan jo joudun, koska muistan kreivi-vainajan lukuisat ystävät ja suuren saattueen. Rodrigon tappoi he tai veivät vangikseen. Kautt' taivaan! Taasko petyn vuoksi harhakuvan vai ainoon toivoniko nään ma toteutuvan? Hän, hän se on! Ah, pääsin päähän etsintäni, taas poistuu pelkoni ja haihtuu ikäväni!

6:s kohta.

DON DIEGO. DON RODRIGO.

DON DIEGO.

Rodrigo, vihdoon taivas sallii nähdä sun!

DON RODRIGO.

Ah!

DON DIEGO. Huokauksin ällös vastaa iloon mun! Suo hengähtää mun, että sua kiittäisin, kun uljuutein sun tunnustaa jo kuitenkin; sit' olet jäljitellyt hyvin: sankarit sukuni mainetyölläs eloon herätit. Sa heistä polveudut, mun olet poikani, mun kaikki urhotyöni löi ens iskusi. Ylistää tahdon tulta, voimaa nuoruutesi, tää koe suuri, kaunis olkoon onneksesi! Sa sauva vauhuutein, sa päiväin huippu, paina suudelma poskellein, mi nyt on kirkas aina, tuo tunne paikka herjan, jonka poistit multa, kun valkopääni taas sai kunniansa sulta.

DON RODRIGO.. On teidän kunnia, en voinut vähempää poikanne, kasvattinne ollen. Voitto tää jos sille mieleen on, jolt' elämän ma sain, se valaisee, se ihastuttaa sieluain. Mut älkää ilossanne olko kateellinen, jos oma tehtävään nyt mun on täyttämisen. Vapaasti tuskani tään tulla suokaa julki; sananne maireet siltä kyllin suun jo sulki. En kadu, että olen teitä palvellut, mut kuinka jälleen saan, mit' olen uhrannut! Tää käsi, kostohonne nousten, nousi vastaan mun rakkauttani, sen antain kunniastaan. Ei sanaa! Eestänne ma kaikki kadotin; lie suora velkani nyt teille suurinkin.

DON DIEGO. Ei, ei, on korkeammat voittos heelmät! Sulle elämän annoin vain, sa annat maineen mulle, ja niinkuin kunnia on kalliimp' elämää, niin sulle suurempi nyt velkani on tää. Mut poista

heikkous jo poven uljaan! Maine meill' yks on vain, mut moni lemmen vienon laine. Huvia lempi on, mut maine velvoitusta.

DON RODRIGO.
Ah! Mitä lausutte?

DON DIEGO.
Vain miehen vakaumusta.

DON RODRIGO. Loukattu kunnia jo mulle kostaa, kostaa! Minussa tohditteko mieltä halpaa nostaa? Häpeän yhtä suuren, saman saakohon soturi miehuuton kuin sulho uskon! Te älkää herjatko mun uskollista mieltäin; mun suokaa uljas olla, mut ei valaa kieltäin, siteeni liian vahvat on, ne murru ei, valani muuri viel' on epätoivollei, ja kun en jättää voi, en saada armastain, suloisin kohtalo on mulle kuolo vain.

DON DIEGO. Viel' aika etsiä ei ole kuolemaa; käsivarttas vahvaa kaipaa ruhtinas ja maa. Pelätty laivasto käy virtaa pitkin, yöstä se uhkaa kaupungin ja seudun turmaan syöstä. On maurit maalla pian, pimeys ynnä vuoksi tuo heidät tuokiossa muurimme luoksi; hovissa sekasorto, kauhu kansass' on, soi huudot siellä vain ja huokaus toimeton. Hädässä yleisessä olen onnekseni viissataa kumppania saanut vierelleni, he tietäin herjani kaikk' oli kostamaan kiistaani tulleet, hehkuin tulta samaa vaan. Edelle ennätit sa kouriensa vahvain: muu veri muistoks jääköön kalpojensa kahvain, käy, heidät johda, kunne kunnia sun vie, päämiesnä sankarein tee maurein halki tie! Tää hyökkäys vainolaisten vanhain torju sieltä, jos tahdot, kuolo kaunis etsi kalvan tieltä, tilaisuus tarjouu, sa siihen tartu, kansa, kuningas kiittäköön sun surmaas voitostansa! Mieluummin laaker-otsin toki tullos kotiin, maineesi mahdu ei vain kiistan, koston sotiin, ylemmä nosta se, näin anteeks-antoon sa pakota kuningas, Chimene vaienna! Jos häntä lemmit, tiedä, sydämeensä rata vain ainoa on se, mi vartoo voittajata. Mut aik' on tärkki, sua turhin sanoin tässä pidätän, vaikk' ois hetkes olla lentämässä, mua seuraa, taistele ja ruhtinaalle näytä, sen että teet, jot' ei nyt enää kreivi täytä.

NELJÄS NÄYTÖS.

1:nen kohtaus.

CHIMENE. ELVIRA.

CHIMENE.
Elvira, etkö usko, ett' on väärä huhu?

ELVIRA. Hänt' yksin ihailaan, ei kenkään muusta puhu, vaan kaikki sankaruutta pilviin saakka kiittää tuon nuoren, jonka töille sanat tuskin riittää. Vain häpeäkseen maurit hänen eteen tuli: nous nopsaan vuoksi tuo, myös nopsaan paoks sulji; kolmessa tunniss' oli voitto saatu niin, kaks kuningasta että heiltä vangittiin. Ei voimaa päällikkömmekään voinut estää.

CHIMENE.
Rodrigon kättäkö ei kukaan voinut kestää?

ELVIRA. Kädellään kuningasta kaks hän voitti, heidät kädellään vangiten näin vapautti meidät.

CHIMENE.
Sa mistä kuullut olet oudot viestit nää?

ELVIRA. Kansalta, kaikkialla nyt mi ylistää hänt' yhtä, ainoata, ilon, onnen tuojaa, maan turva-enkeliä, vapautensa suojaa.

CHIMENE.
Kuningas minkä antaa arvon työlle tälle?

ELVIRA. Rodrigo esittäytä viel' ei tohdi hälle, mut hoviin Don Diego riemuin saattanut nimessä voittajan on vangit kruunatut ja anoo, kuninkaan ett' armo ottais vastaan käden, mi palvelee näin maataan, ruhtinastaan.

CHIMENE.
Häll' eikö haavaa siis?

ELVIRA.

En ole tuosta kuullut.

Te kalpenette! Ken teit' ois niin heikoks luullut!

CHIMENE. Vihani heikennyt taas herää. Huolissain hänestä muistanut en omaa murhettain. Se mulle mieleenkö, kun häntä kiitetään? Velvoitus, kunniako vait on rinnan tään? Kaks kuningasta voitti, murhas taaton multa tuo miesi: viihdy, lempi, viha iske tulta! Tään murhepuvun, josta tunnen tuskani, hän ensi uljuudellaan mulle toimitti; lie muiden miehekkääksi häntä kiittäminen, tässä ympäristössä hän vain on rikollinen. Te hunnut, harsot synkät, vaatteet kaihon, joihin hän ensi voitollaan mun kääri kauheoihin, vihani virittäjät, olkaa tukenani nyt vastaan lempeäin, jos vaatii kunniani! Ja jos mun rakkauteni sulattaisi jääni, te mulle muistuttakaa synkkää tehtävääni ja kättä voittoisata suoraan syyttäkää!

ELVIRA.

Prinsessa saapuu. Hillitkäätte myrsky tää.

2:nen kohtaus.

PRINSESSA. CHIMENE. LEONORA. ELVIRA.

PRINSESSA. En tänne lohduttamaan tule tunteitasi, mun huokaukseni vain hakee huoliasi.

CHIMENE. Ilohon yhteisehen ennen yhtykää ja onneen, jonka teille taivas lähettää! Prinsessa, mulla vain on suruun oikeus. Se vaara torjuttu, se kansan pelastus, min aikaan saanut on Rodrigon miekka, yksin minulle kyneleitä kylvää kärsimyksin. Hän hyvin palvellut on maataan, ruhtinastaan; kätensä tuhoisa on mulle ainoastaan.

PRINSESSA.

Chimene, ihmeitä hän aivan tehnyt lie.

CHIMENE. Korviini käynyt on tuon huhun herjan tie; kaikk' kansa huutaa häntä yhtä uljahaksi sodassa niinkuin on hän kurja kosijaksi.

PRINSESSA. Tuo kansan ääni miks on kiusa korvillesi? Mars nuori tuo ol' kerran sunkin mielellesi, ol' altis sulle hän, hän sielus omisti; valintaas kiittävi, ken häntä kiittävi.

CHIMENE. On jokaisella siihen joku oikeus, mut mulle maineensa on uusi rangaistus. Mun kasvaa tuskani tuon miehen kunnian; ma siitä häviöni täyden näänkin vasta. Ah, tulta julmaa tätä rinnan lempivän, jot' tieto lietsoo, minkä arvoinen on hän! Mut tunto velvoituksen viel' on mulla vankin: en kuule lempeäin, vaan kuolemaansa hankin.

PRINSESSA. Viel' eilen velvoitustas kaikki kunnioitti, sun jalo ponnistukses kaikkein mielet voitti, ihaili hovi kaikki suurta sydäntäsi ja rohkeuttas, säälein nuorta lempeäsi; mut neuvo ystävyiden kuule uskollinen.

CHIMENE.

Rikosta mulle ois sen neuvon hylkiminen.

PRINSESSA. On oikeus eilinen jo vääräks vääntynyt, Rodrigo turvaksemme ainooks tullut nyt, hän kansan jumaloivan toivo on ja lempi, kauhistus maurien, Kastilian kaiken hempi. Kuningas itse siihen taipuu totuuteen, hänessä vain ett' taattos elää uudelleen. Parilla sanalla voin selittää sen: surmaa Rodrigon valmistain tuot valtiolle turmaa. Kuin? Milloin sallittu on isän kostajan maa isäin syöstä vainolaisten valtahan? Sun koston meitä kohtaan onko oikea? Miks meitä rankaiset, kun meissä ei rikosta? Ei niin, ett' ottaisit sa omaks sulhon tään, jot' isäs kuolo pakottaa sun syyttämään; moist' itse moittisin jo. Siksi neuvon tätä: hält' ota lempes, meille elämänsä jätä!

CHIMENE. Ah, hyvyys sellainen ei kuulu mulle; rajaa, ei velvoituksella, mi mua eespäin ajaa. Ma vaikka lemmin tuota voittajaa, vaikk' on jumala kansan hän, mies vallansuosion, vaikk' ympäröivät häntä suuret sankarit, ma laakereilleen lasken synkät sypressit.

PRINSESSA. Jaloa on, jos vuoksi isän pään jo harmaan velvoitus vaatii meiltä päätä sulhon armaan, mut jalompaa, jos vuoksi edun yhteisen ken uhraa harrastukset oman hurmehen. Mua usko, riittää, jos sa luovut lemmeistäsi; hän mies on rangaistu, jos hän ei mielessäsi. Maan etu vaatii niin! Ja mitä luuletkaan, sinulle että myöntää armo kuninkaan?

CHIMENE.

Evätä voi hän, minä en voi vaieta.

PRINSESSA.

Chimene, mieti, kuinka aiot toimia.
Hyvästi: häiritä sua saa nyt seura ei.

CHIMENE.

Isäni kuolo multa vaalin vallan vei.

3:s kohta.

DON FERNANDO. DON DIEGO. DON ARIAS. DON RODRIGO. DON SANCHE.

DON FERNANDO. Perijä jalo perheen kuulun, kunnia Kastilian ja kansan käsivarsi sa, sukua suurten isäin, joiden vertaiseksi ens työsi nostaa sun, en korvaustas keksi, on siihen liian pieni voima kuninkaan: enemmän arvoa on sulla eessä maan! Vapautit sen sa alta vainolaisen raa'an, vakiutti kädessäin sun kätes vallan vaa'an, löit maurit, ennenkuin ma ehdin järjestää väkeni torjumahan ase-aallot nää; ne urhotöit' on, joita palkitsemaan on kuningas itse keinoton ja toivoton. Siis vankis kruunupää tuo kaks sun palkitkoot: 'Cid'-nimen, itse kuulin, heiltä saanut oot, 'Cid' heidän kielellään kun 'herraa' merkitsee, nimeksi kunnian se sulle sopinee. Niinp' ollos Cid! Sen eessä kaikki taipukoon, Granada ja Toledo kauhuun vaipukoon, kaikelle kansallein, ken olet mulle sa, se merkitkään, ja sulle mitä velkaa ma.

DON RODRIGO. Häpeän puna, Sire, tää multa säästää! Armoonne nähden liian pieneks työni jää, punastun arvoton niin olla kunniaan, ma jota valtiaalta suurimmalta saan. Vereni velkaa on, min valtakunta antoi, myös maa ja ilma tää, mi minut suureks kanto, ken uhraa eestä ne tuon kallehimman, hän vain täyttää alamaisen pyhän tehtävän.

DON FERNANDO. Ei kaikki, jotk' on velkaa samaa palvelusta, noin rohkeasti tarjoo mulle suoritusta; ja kosk' on uljuus heillä keskinkertainen, myös keskinkertaiset on menestykset sen. Siis siedä kunnias ja mulle voittos taru lähemmin kerro!

DON RODRIGO. Sire, kun uhkas vaara karu, kun vainolaisten tulva saattoi kaupungin jo kauhun valtaan, mua, jonka sekaisin viel' oli mieli, pyysi parvi kumppania isäni, hänen luokseen kokoon tullehia... Sire, anteeks, heitä jos ma käskyttänne käytin ja uhkarohkealta teitä vastaan näytin: joukkonsa valmis oli, porteillamme turma, jos hoviin ilmestyin, mua siellä vaani surma; siks mietin: pakko mun jos kuolla kuolemalla, mieluummin eestänne ma kuolen kunnialla.

DON FERNANDO. Suon anteeks intos nopsan, jolla herjas kostit, kun maata puoltamalla anteeks-antos ostit; Chimene mulle mitä haastaneekin vasta, ma häntä kuuntelen vain lohduttaakseen lasta. Mut jatka!

DON RODRIGO. Johdollani joukko tää siis lähti, jokaisen kulmaluilla miehenkunnan tähti. Viis sataa oltiin, mutta tullen satamaan tuhatta kolme: nopsaan kertyi miehet maan, niin kajo uljuuden, mi kasvoillamme loisti, povesta pelkäävimman kauhun kaiken poisti! Kaks kolmatt' osaa heistä heti tultuamme ma kätkin laivoihin, jotk' oli tarjonamme, mut jäännös, jonka luku joka hetki karttui, mi kärsimättömänä vankemmaks vain varttui, mun ympärilläin hiljaa, vaiti vartoi työtään ja maassa maaten vietti osan suuren yötään. Tekivät käskystäni samoin vartijat ja kätköss' ollen sotajuontani auttoivat; sen rohkeasti sanoin teiltä saaneeni, ma käskin kaikkia, ja kaikki totteli. Nyt vuoksi saapui; tähtein valo himmeä purjetta näytti meille kolmekymmentä: päin aallot pärsky, joita vainopurret kyntää, meri ja maurit rinnan valkamaan jo ryntää! He tulla saa, he kaiken huomaa rauhaiseksi, ei ketään muureilla, ei satamassa keksi; pysymme hiljaa aivan, poistuu epäily jo heiltä, että on tää meille yllätys; pelotta ankkuroiden maalle käy he niin... ja käsiin joutuvat jo heitä vartoviin. Me silloin ponnahtamme ylös yhtä aikaa tuhansin huudoin, jotka taivahalle raikaa, vastaavat venheistämme toiset, aseissaan esille syösten, maurit enää kauhultaan, ei tohdi ees, ei taa, päin merta ei, ei rantaa: jo ennen taistoa he ylen taistons' antaa. He ryöstöön saapuivat ja joutuivatkin sotaan. Pian verta virtailee, pian miekkojemme otaan he sortuu, maalta, merelt' ahdistaisa meidän; ei ehdi järjestyä vastarinta heidän. Mut kohta päälliköt jo koolle joukot kerää, taas poistuu pelkonsa, taas rohkeutensa herää: häpeä taistelotta kuolla seisahuttaa jo sekasortonsa ja heidät uljastuttaa. Vakaana meitä he kuin miekkametsä kohtaa, pian verta meidänkin jo rannat, raudat hohtaa, virralla, valkamassa, maalla, laivoissa tapahtuu teurastus, ja kulkee kuolema. Oh, kuinka kunniatta moni kuulu työ jäi sinne, jonka korjas pimeys ja yö, kun kukaan kohtalon ei arpa nähdä voinut, vaikk' kuinka kädestään ois kuolon isku soinut! Rohkaisin kaikkialta joukkojamme näin, tuot' eespäin tunkien, taas tuota järjestäin, tulijat vuorostansa tungin päin ja ees, mut taiston tulokset ties vasta päivä sees; sen valo vihdoon näytti meidän voittaneen, myös maurit tappionsa huomasi kauhukseen ja apujoukot meille rientäväiset nähden heilt' aikeet voiton poistui kuolonpelvon tähden. He syöksyy laivoihinsa, köydet katkaisten, soi pilviin saakka kaiku kauhun huutojen, paeten hujan hajan ei he huomaakaan, ovatko kuninkaansa heidän kerallaan; ei pelko täyttää salli velvoitusta tuota, toi vuoksi heidät, vei taas rantojemme luota. Mut kaksi

kuningastaan vielä iskee, lyö, harvoine ystävineen elämäänsä myö, he hyvin taistelevat, vaikka hurmeessaan, ma itse turhaan vaadin heitä antaumaan; he eivät kuulekaan, vain säillää heiluttain, mut nähden sortuvan jo viime sotijain, päämiestä kysyvät he, kahden kamppailen: esiinnyn, antautuu he, heidät vangitsen. Molemmat lähetin ma teille äsken. Laantui näin taisto, taistelijat pois kun kaikki taantui. Näin palvelukseksenne.

4:s kohtaus.

DON FERNANDO. DON DIEGO. DON RODRIGO. DON ARIAS. DON ALFONSO. DON SANCHO.

DON ALFONSO. Sire, Chimene tänne oikeutta pyytämään käy teidän kädestänne.

DON FERNANDO.

Ikävä velvoitus ja kiusan uutinen!
Pois käy! Sua näkemään ma häntä vaadi en.
Kaikesta kiitokses sun karkoitan; sit' ennen
syleile kuningastas sentään pois sa mennen.
(Don Rodrigo poistuu.)

DON DIEGO.

Chimene vainoo häntä, tahtois varjella.

DON FERNANDO.

Oon kuullut lemmestään. Tuon olen tutkiva.
Surullisemmat olkaa!

5:s kohtaus.

DON FERNANDO. DON DIEGO. DON ARIAS. DON SANCHO. DON ALFONSO. CHIMENE. ELVIRA.

DON FERNANDO.

Vihdoin tyytykää,
Chimene, täyttyvä on toivehenne tää.
Rodrigo vainolaisen löi, mut vaivoissansa
edessä silmäimme hän kuoli haavoistansa;
taivasta kiittäkää, mi kosti eestänne.
(Don Diegolle.)
Nähkäätte, kuinka kalpenee hän!

DON DIEGO. Nähkäätte, hän kuink' on taintua ja kuinka ilmeistään jokainen kertoo, Sire, vain hänen lempeään. Epäillä emme hänen rakkauttaan voi, sydämen salaisuudet tuska ilmi toi.

CHIMENE.

Kuin? Kuollut on Rodrigo?

DON FERNANDO.

Ei, hän elää! Yhä
hänessä leimuaa sua kohtaan lempi pyhä.
Tuo kyynel kuivatkaa, mi hänen tähden juoksi.

CHIMENE. Sire, itketään myös ilon niinkuin tuskan vuoksi, on niille kummallekin heikko ihmis-aju, ja kun ne äkin saapuu, meiltä haihtuu taju.

DON FERNANDO.

Edukses uskotella tahdot mahdotonta?
Chimene, tuskas liikaa näkyi.

CHIMENE. Kuinka monta siis turmaa kohtaakin mua kurjaa! Vaivan vain tulos oli, Sire, ett' äsken uuvuin aivan; mut murhe oikea mun tilaan siihen laittoi. Tuo kuolonviesti multa koston kärjen taittoi: jos hänet tappaa haava, eestä maamme saatu, vihani turha on ja koko koston laatu; niin kaunis loppu vääryytt' oisi suurta vasta! Ma tahdon surmaa hälle, mut en maineikasta, en mahtavaa, mi hänet vain on kohottava paraativuoteelle: täss' sopii mestauslava. Isäni vuoks hän kuolkoon, vuoks ei isänmaan, vaan nimin tahratuin ja herja muistonaan! Ei ole halpaa kuolla eestä maansa; surma niin kaunis samaa on kuin kuolottuuden hurma. Iloitsen voitostaan, teen rikkomatta sen: saan uhrini, saa valtakunta varmuuden. Mut minkä uhrin! Päämies, sankareista ylin, ei kukin kaunistettu, mutta laaker-sylin, sanalla sanoen: mies niinkuin sopiikin, isäni kuolin-uhriks juuri arvoisin... Ah, toivo hullu tää, min

hourin sätehistä! Ei puoleltain Rodrigoll' ole pelkäämistä. On heikot kyyneleeni häntä vastaan; hänelle on koko valtakunta auki, ylvähälle. Maassanne sallittu, Sire, kaikki hänelle lie, minusta voiton hän kuin maureist' äsken vie; kädessä voittajan on voitonmerkki uus, on oikeus lyöty, joka hurmevuosta huus. Me saatton käymme, seuraa voittovaunujaan lain halveksunta kanssa kahden kuninkaan.

DON FERNANDO. Oot liian kiivas, tyttäreni. Sen, mi jakaa oikeutta, oltava on niinkuin vaaka vakaa. Isäsi surmattiin, hän itse hyökkäsi, lempeyttä oikeus siis multa vaativi; mua ennen kuin sa syytät, tutki sydäntäsi, Rodrigo vallitse sun eikö lempeäsi, salassa kuningastas kiität, että sulle mun suosioistain säilyy sulho moinen.

CHIMENE. Mulle! Hän, vihamieheni! Hän, tuoja kaiken turman, syy onnettuuteni ja armaan taaton surman! Niin halpa kostoni siis onko, että luullaan mua miellyttävän, jos sen ääntä tuskin kuullaan: Epäätte oikeuden te kyyneleiltä mun: Sire, sallikaa siis, että miekkaan turvaudun. Hän miekoin loukkauksen mulle tehdä ties, siis herjan kostakohon myöskin miekkamies! Ma hänen päätään pyydän ritareilta hovin, niin, ken sen mulle tuo, sen morsioksi sovin, he hänet surmatkoot, ja kohta kuin on kuollut Rodrigo, voittajalle olen vaimoks huollut. Tää, pyydän, julkaiskaa kuin ois se tahto teidän!

DON FERNANDO. Tuo tapa vallinnut on vanha maassa meidän, mut muka vääryyksiä rangaisten se on soturit parhaat usein vienyt valtion; useinkin tulos tumma väärinkäytön tään syypäätä säästää sekä iskee syyttömään. Rodrigo, kuninkaalleen tok' on liian kallis, ett' onnen oikkuihin tää hänen syöstä sallis. Hän siitä pääsköön! Mitä rikkonutkin lie niin uljas, matkassaan sen maurein pako vie.

DON DIEGO. Kuin? Laitko muutatte, Sire, hänen vuokseen vaan, niin täydess' usein täällä nähdyt voimassaan! Mit' uskois kansa, mitkä puheet kateet jäisi, jos teidän turvissa hän täällä hengittäisi ja siitä piillä saisi tekosyyllä tuolla, miss' urhoin kunnia on kaunihisti kuolla? Maineensa himmeneisi moisin suosioin, häpeä hältä riistäis voiton heelmät noin, hän rohkeasti kosti kreivin rohkeuden kuin kunnan mies, ja nimen säilyttäköön sen!

DON FERNANDO. Kun niin te tahdotte, ma suostun; mutta sijaan jo yhden voitettun käy tuhat taistelijaa, Chimenen palkinto, min voittoherra saa, ritarit kaikki häntä vastaan asestaa: ois väärin yhden käydä kaikkein kanssa sotaan. Jo riittää, kerran jos hän vetoo miekan otaan. Mies katso mieluiset, Chimene, tutki vaalis! Tään taiston jälkeen turhat kaikk' on koston maalit.

DON DIEGO. Tuo älköön puolustusta olko pelkääville. Avatkaa paikka, eikä kenkään astu sille! Ken houkka tohtis hänen kimppuun käydä nyt sen jälkeen mitä on hän tänään näyttänyt? Ken ois se rohkea, ken hurjapää se ois, mi moisen kanssa tulla voittelolle vois?

DON SANCHE.
Avatkaa paikka! Täss' on taistoon haastaja;
ma oon tuo hurjapää, ma oon tuo rohkea.
Tää suokaa suosio, ma innon tulta palan;
Chimene muistaneet, min äsken vannoi valan.

DON FERNANDO.
Chimene, kätehenä kiistas uskotko?

CHIMENE.
Niin, vannoin, Sire.

DON FERNANDO.
Siis valmiit huomiseksi jo!

DON DIEGO. Ei, Sire, vaan nyt, nyt heti riita ratkaistakoon; se ain on valmis, jok' ei mennä mieli pakoon!

DON FERNANDO.
Sodasta tullen heti taisteloonko syöstä?

DON DIEGO.
Rodrigo hengähtää sai kertoin hurmetyöstä.

DON FERNANDO. Kuitenkin tahdon, että hetken kaks hän lepää; mut ettei esimerkki taiston, jonka epäa mun mieleni, kuin evännyt on ennenkin, tarttuisi muihin ehkä muistoin verisin, se käydä mun ja hovin poissa ollen saa. (Don Arinalle.) Te yksin taistelijain kunto tuomitkaa, ja katsokaa, he että sotii urhoina; mun luoksein saattakatte sitten voittaja. Ken olkohonkin, saman saap' on palkan hän, Chimenelle ma hänet itse esitän, tää että seppelöisi hänet lemmellään.

CHIMENE.

Sire, mulle säädättekö kovan käskyn tään?

DON FERNANDO.

Sa valitat, ei lempes: jos tuo voittaja
Rodrigo on, se hänet ottaa riemulla.
Siks sulokäskystäni käännä moittehesi:
ken heistä liekin hän, hän tulkoon mieheksesi.

VIIDES NÄYTÖS.

1:nen kohtaus.

DON RODRIGO. CHIMENE.

CHIMENE.

Mi rohkeus! Rodrigo! Ilmi päivällä!
Pois! Surmaat kunniani! Poistu!

DON RODRIGO. Viimeistä hyvästiäni teille saavun sanomaan; mun kuolla täytyy, mut en voinut kuollakaan, kun ikilempeni, mi minut teihin liittää, mun kauttain vielä kerran teitä tahtoo kiittää.

CHIMENE.

Sun kuolla täytyy?

DON RODRIGO. Riennän hetkeen autuaasen, kun elämälläin ostan teille onnen taasen.

CHIMENE.

Sun kuolla? Niinkö on Don Sancho voimallinen,
hänt' että voitokkaan on sunkin pelkääminen?
Ken niin sun heikensi, hän kuink' on vahva niin,
kun taistelotta käyt jo kuolon mietelmiin?
Hän, joka maurit mursi, tappoi taattoni,
Don Sanchon vuoksko epätoivoon lankesi?
Siis tarvittaissa sulta puuttuu miehuutta!

DON RODRIGO. Käyn kohti rangaistustani, en taistoa; tää lempi uskollinen puoltamasta epää eloa mun, min vuoks te kostost' ette lepää. Uljuutein sama on! Mut mull' ei voimaa mitään, kun teille kiusallista puolustaa mun pitää; jo tänä yönä kuollut oisin kalvan kautta, jos oisin taistellut vain oman kiistan tautta, mut pettänyt, kun maata, kuningasta puolsin, ne oisin, huonosti jos itseäin ma huolsin. Eloa niin ei vihaa ylväs mieleni, siit' että eroaisin niinkuin petturi! Nyt kun vain minusta on kysymys, kun te vaaditte kuoloain, on teille suotu se. Kätenne kautta kuolla ansainnut ma en, te toisen valitsitte tuohon toimehen; en torju iskujansa, miestä kunnioitan, mi sotii puolestanne: ajatella koitan ilolla, että teiltä tulee iskut nuo, kun teidän kunniaanne puoltaa käsi tuo; poveni paljastan ma sille mielelläin kätenne murhaavaisen haavat saaden näin.

CHIMENE. Velvoitus tumma, tuima, joka ajaa mua uhalla itseni näin vainoamaan sua, jos lemmelles niin kovan laatii taistolain, ett' antaut valtaan sen, ken mua puoltaa vain, tuo sokeus älköön viekö sulta muistoasi: elostas vain ei taistella, myös maineestasi! Elosi kuinka kuulu ollut lie, kun kuullaan Rodrigo kuolleheks, hän voitetuksi luullaan. Lien kallis sulle, mutta maine kalliimpi, kun vereen taattoni se kastoi kätesi, kun lemmentoivostas se sai sun luopumaan omata armaanasi mua milloinkaan. Niin vähän siitä siiskö nyt on huolta sulla, ett' taistelotta tahdot voitetuksi tulla? Mi kumma heikkous sun kuntos kaiken vei? Miks oli sulla se? Miks ole enää ei? Kuin? Uljas olitko vain loukatakse mua? Jos mua et loukkaa, pelko kalventaako sua? Tapoitko taattoni vain, että jälkeen voittoa tarita voittajalle voisit mainekoittos? Mun kostaa salli siis sa tahtomatta kuolla, ja jos et elää tahdo, kunniaasi puolla!

DON RODRIGO. Ma kreivin surmasin, ma maurit ajoin pois; työ mikä kunniaani lisän enää tois? Ei vuoksi maineeni mun tarvis puolustautaa; jo tiedetään, mun mitä mahtaa kylkirauta, ma että kaikki voin ja että taivaan alla mun eessäin vertaista ei ole kunnialla. Mit' uskotattekkin, tää taisto voi mun kaata, en silti kunniaani kadottaa ma saata, epäillä kukaan ei mun tohdi uljuuttani, ei voitetuks, ei että löysin voittajani. Vain virkkavat: "Chimeneä hän lempi, tään vuoks vihan tahtonut ei jäädä elämään, hän taipui kohtalohon kovaan, armahansa mi ajoi etsimähän hänen kuoloansa. Pyys impi päätä hänen, rikkovansa luullut hän ois, jos pyyntöä hän sit' ei oisi kuullut. Kun vaati kunnia, hän multa lemme peitti, kun

vaati lemmitty, hän elämänsä heitti; kalliimpi elämää ol' hälle armas impi, mut armastaankin vielä maine kalliimpi." Siis näätte, joskin taistoon tähän sortunen, siit' tummu ei, vaan seestyy loisto mainehen, vapaata kuoloain se seuraa kuuluttain: tään uhrin teille tuoda minä saatoin vain.

CHIMENE. Kun kuule ääntä et sa elon, kunnian, vaan tahdot syöstä tielle kuolon vapahan, jos koskaan rakastin, Rodrigo armas, sua, Don Sanchost' auta minut ynnä puolla mua, vapauta valastain nyt minut taistellen, ma etten valtaan joudu vastenmielisen! Enemmän virkanko? Pois, puolustaumaan riennä, vait että oisin, etten velvoitustani liennä, mut jos ei sydämesi mulle kylmä jo, tuo taisto voita, jonka olen palkinto. Hyvästi! Punastun ma sanomaani sanaa.

DON RODRIGO (yksin.) Miss' on nyt vihamies, mi taisteloon mun manaa? Nyt kaikk' Kastilia, Navarra nouskohon, maat maurein, urhot, mitä Espanjassa on, te yhteen tulkaa, armeijaksi liittykää mua vastaan, jonka tulta lietsoo liekki tää: kaikille voimillenne sulotoivoni on liian vankka, että niistä murtuisi.

2:nen kohtaus.

PRINSESSA. Sua vielä kuulisinko, rotutunne jalo, mi syytät sydänlempäin? Sua kuulisinko, lempi, jonka vieno valo tuon hirmuvaltaa vastaan minut nostaa näin? Prinsessa parka! Kumpaa päin mun kulkee poven parhain palo? Rodrigo, urhoudellas minut ansaitset, mut urho vaikka oot, laps kuninkaan sa et.

Ah, kova kohtalo, mi mursit irti multa maineen ja lemmen toisistaan! Miks maksaa lemmellein niin suurta tuskan tulta, tää vaali, varmaan joka sattui jaloimpaan? Ah, sydän, kuinka huokaatkaan, kuin paljon vaatii taivas sulta, jos pitkän onnistu ei vaivas viihdyttää sun lempeäs, ei tunnustaa myös lempivää!

Mut liiaks epäilen ja kiusaan järkeäni, kun valintaani halveksun; vaikk' yksin kuninkaille kuulun synnyltäni, Rodrigon kanssa kunnia on elää mun. Puuttuisko kruunu päästä sun? Kaks kuningasta lempijäni kun löi, hän voitostaan Cid-nimen suuren sai. Mun valtiaani! sitä merkitsee se kai.

Hän on mun arvoisein, mut on Chimenen; turma tuon lahjan sai mun antamaan! Erottanut ei heitä edes taaton surma, ei verivelka saanut kaunaa kantamaan. Mua souda lemmen rantamaan siis rikos ei, ei tuska, hurma; mua rangaistakseen säätänyt on sallimus, vihankin yli että yltää rakkaus.

3:s kohtaus.

PRINSESSA. LEONORA.

PRINSESSA.
Leonora? Mitä tahdot?

LEONORA. Onnittelemaan ma saavun sydäntänne vihdoin levostaan.

PRINSESSA.
Tää lepo mistä tulis tuskahan ja huoleen?

LEONORA. Jos lempi toivost' elää ja sen kanssa kuolee, Rodrigon pauloista jo pyytehenne pääsi. Tiedätte taiston, min Chimene hälle sääsi: kun siihen sortuu hän tai saa Chimenen, varmaan on kuollut toivonne, poiss' aika tuskan armaan.

PRINSESSA.
Ah, viel' ei riitä se!

LEONORA.
Mi toivo teille jäisi?

PRINSESSA. Pikemmin: mikä toivo multa kiellettäisi? Jos näillä ehdoin käy Rodrigo taistohon, ne tyhjäksi tehdä mulla monta juonta on. Suloinen rakkaus, tuo tuskan julman tuoja, on lempiville monen viekkaan eljen luoja.

LEONORA. Te mitä voisitte, kun taaton kuolema ei voinut syttää heille ristiriitoja? Chimene käytöksellään selvään osoittaa, hänt' ettei viha enää vainoamaan saa; hän pyytää taistoa ja taistelijakseen ens tarjokkaan hän ottaa heti kostolleen; vetoa ei hän käsiin, joille kunniata ja kokemust' on koonnut sankartyötä sata; Don Sancho riittää hälle, vaalin ansaitsee, kun ensi kerran nyt hän miekkaa mittelee; tuo etu hälle juuri taiston onnen tuottaa, maineeton on hän, siks Chimene häneen luottaa; noin nopsa vaali todistaa, ett' etsii hän taistosta velvoitusta lemmen leppyvän ja toivoo, että

helppo ois Rodrigon voitto ja hänelle koituis siitä onnen uuden koitto.

PRINSESSA.

Sen hyvin huomaan, tohdin sentään rakastaa
Chimenen uhallai ma tuota voittajaa.
Mut mitä päättäisin, ma kurja lempiväinen?

LEONORA.

Ois teidän muistettava arvo synnyttäminen.
Kuningas teille sopii, alamainen ei!

PRINSESSA. Tuon syyn jo vaihdos lemmen-esineeni vei. Rakkaani ei Rodrigo, ritar' halpa tuo, ei, hänelle rakkautein jo nimen toisen suo; hänessä kuntoa nyt lemmin kuuluisaa, Cid-sankaria, valtiasten voittajaa. Tok' kalliin itseni, en vuoksi ihmisten, vaan ettei tummuus tuli kauniin rakkauden, ja vaikka kuuluis hänelle joskus kruunu maani, en ota lahjaa jälleen kerran antamaani. Tuo taisto helppo kun on käydä voittoherran, Chimenelle ma hänet annan vielä kerran. Sa, joka nähnyt olet haavat sydämeini, mua auta päättämään, min otin tehdäkseen.

4:s kohtaus.

CHIMENE. ELVIRA.

CHIMENE. Elvira, kuinka kärsin! Kuinka oon ma kurja! Mun tulis toivoa, mun valtaa pelko hurja! En tohdi toivoa ma, mikä miellyttäis, en odottaa, jost' ei jo katumusta jäis. Kaks kilpakosijaani miekoin asestin, mut itken, taistelo tuo kuinka päättyikin; suotuista kuinka liekin arpa kohtalon, armaani kuollut on tai taatto kostoton.

ELVIRA. Kun käyneekin, se teille tuopi lohdun armaan: Rodrigon saatte taikka taaton koston varmaan; kun teille langenneekin arpa kohtalon, se turvaa kunnian ja antaa puolison.

CHIMENE. Kun? Miehen, jota vihaan taikka inhoan? Rodrigon murhaajan tai taaton surmaajan! Kun käyneekin, mun pakko miest' on rakastaa mi vielä verta vuotaa mulle kalleimpaa; kun käyneekin, tää mieli niinkuin myrsky läikkyä tään taiston päätöstä kuin kuolemaa se säikkyy. Pois, kosto, lempi, jotka multa järjen viette! Te liian kalliit mulle sillä hinnall' liette. Sa korkein vyöryttäjä kohtalon, mi mua näin iskee, päättä taisto — pyydän sua — niin ettei voita heistä kumpikaan, ei lankee!

ELVIRA. Se oisi osa teille liian tuima, ankee. Tää taisto sielullenne uus on rangaistus, jos siitä ei kostollenne koita oikeus, jaloa vihaanne jos pakko todistaa on teidän etsein yhä armaan kuolemaa. Parempi on, jos voiton seppel otsallansa hän teidät vaientaa suur-valtaisuudessansa ja että taiston laki huokauksenne häätää, kuningas miehen teille lemmityn kun säätää.

CHIMENE. Luuletko, jos hän voittaa, että antaudun? Suur' on mun hukkanani kuin velvoituskin mun; ei riitä määrää niiden mulle mittaamaan lait kaksintaiston eikä tahto kuninkaan. Hän voittaa voi Don Sanchon ehkä helpolla, mut hänen kanssaan ei Chimenen mainetta; kuningas luvannut mit' onkin sankarille, ma uutta vihollista sata hankin sille.

ELVIRA. Te varokaa! Tuon vuoksi ylpeytenne vaan voi taivas suoda, että teidät kostetaan. Kun? Vielä tahdotteko onnen torjua sen, että kunnianne sallii vaieta? Siis mitä vaatii, toivoo velvoitus tuo pyhä? Armaanko kuollen teill' ois taatto eloss' yhä? Yks eikö riitä teille isku kohtalon? Tuskaako tuskan päälle teille tarpeen on? Ei, armasta, mi teille määrätään, te ette ansaitse, koska yhä suotta oikkuilette; vanhurskas taivas vielä teille, näätte sen, Don Sanchon mieheks suo Rodrigon surmaten.

CHIMENE. Elvira, kyllin raskas eikö tuska tää, sit' että enteini synkin tahdot synkistää? Jos voin, ma välttää tahdon heitä molempia; jos en, Rodrigon vuoks jo luen rukouksia, en siks, mua että häneen kiihko kiinnittäis, vaan etten voittoisan Don Sanchon omaks jäis. Tuo kammo luonut minuun toivon tään on nyt. Mua kurjaa! Mitä nään? Siis kaikki päättynyt!

5:s kohtaus.

DON SANCHO. CHIMENE. ELVIRA.

DON SANCHO.

Tää kalpa kantaa pakko juureen jalkainne...

CHIMENE. Kun? Hurmetta Rodrigon vielä huuruu se! Katala, silmihini kuinka tulla tohdit, kun multa kallehimman tuonen teille johdit? Leimahda, lempeni, nyt säikkymist' ei sulla, on taatto kostettu, on vapaa valta mulla, yks isku kunniani säästi, sieluuni toi epätoivon, mutta lemmen vapautti!

DON SANCHO.

Te tyyntyen...

CHIMENE. Kuin mulle haastaa tohditkin murhaaja halpa urhon, jota ihailin! Vilpillä voitit hänet! Moinen milloinkaan mies saanut sankaria ei ois kaatumaan. Mult' älä toivo mitään, mua et palvellut! Mun luulit kostavasi, oot mun surmannut.

DON SANCHO.

Mik' outo mielikuva, kuulematta multa...

CHIMENE. Kerskausta kuolemansa kuulisinko sulta, pysyisin tyynnä, kun sa kiittäin kunniaasi kuvaisit rikostain ja turmaa tuottamaasi.

6:s kohtaus.

DON FERNANDO. DON DIEGO. DON ARIAS. DON SANCHO. DON ALFONSO. CHIMENE. ELVIRA.

CHIMENE. Sire, enää teeskentely tää ei tarpehen; salata voimin kaikin teiltä voinut en: rakastin häntä. Mutta isää kostaakseni päät' armaan vaatein annoin rakkauteni, ja Majesteettinne on itse nähdä voinut, minulle velvoituksen kuink' on käsky soinut. Nyt on Rodrigo kuollut, viha viihtynyt, ma olen morsian vain murehtiva nyt. Tää kosto kuului sille, jolta elon sain, nää iskut muistelolle oman armahain. Don Sancho tappion toi mulle puoltain mua, käsvartta palkita ma tahdon voitettua! Sire, kuningasta jos voi sääli liikuttaa, ma pyydän, käskynne tuo kova purkaka; palkaksi voiton, jossa multa armas meni, suon omaisuuteni, jos jään ma itselleni; pyhässä luostarissa surra halajan yöt päivät surmaa taaton ynnä armahan.

DON DIEGO. Hän lempii, Sire, ja tohtii tunnustaa nyt julki, milt' ennen rikoksena tarkoin suunsa sulki.

DON FERNANDO.

Chimene, harhas heitä, elää armahasi,
Don Sancho voitettu vei väärään tajuntasi.

DON SANCHO. En minä, kiihko liika hänet petti vaan; Sire, taistelosta saavuini hälle kertomaan "Tyynt' ollos", lausui mulle jalo sankari, ihanne immen tuon, kun pois löi miekkani, "ma epävarmaks jätän voiton ennemmin kuin verta vuodatan Chimenen ritarin; mut koska mennä täytyy mun luo kuninkaan, sa hälle taistostamme käyös kertomaan ja voittajalta hälle tämä miekkas vie." Niin saavuini; miekka hänet harhaan saanut lie, mun luullen voittaneen, mun nähden palaavan, leimautti lempensä hän julki raivoisan, ei häntä hillitä, ei estää voinut mikään, en sananvaltaa hältä saanut hetkeksikään. Ma, vaikka voitettukin, olen onnellinen: mun suurta lempeäin jos onkin sureminen, jos paljon kadotankin, teen sen mielelläin, kun onneks lemmen on se pyhän, kauniin näin.

DON FERNANDO. Mun tyttärein, ei tarvis posken punastua niin puhtaan lemmen vuoks, mi ujustuttaa sua, se turhaa on kuin kokeet kieltää lempeäsi: on pesty kunnias, oot tehnyt tehtäväsi, on taattos kostettu jo kyllin, kun sen tautta Rodrigos käydä sai niin monen vaaran kautta. Näet, että toisin taivas tahtoi. Tehtyäsi niin paljon taattos vuoks, on vuoro itselläsi, sa ällös käskyäni vastaan kapinoi, mi sulle puolison niin rakkaan, armaan toi.

7:s kohtaus.

DON FERNANDO. DON DIEGO. DON ARIAS. DON RODRIGO. DON ALFONSO. DON SANCHO. PRINSESSA. CHIMENE. LEONORA. ELVIRA.

PRINSESSA. Chimene, kyöneleesi kuivaa, voittaja tää jalo vastaan ota multa riemulla!

DON RODRIGO. Sire, suvaitkaa, vuoks että kunnioittavaisen rakkauden polvistun ma eteen tämän naisen. En tänne saalistani saavu pyytämään; tarita uudelleen ma tahdon pääni tään, Chimene: lempeini ei vetoa ollenkaan lakihin taiston eikä tahtoon valtiaan. Mut liian vähän jos tää kaikk' on eestä isän, ma kuinka tuoda voin tuon korvauksen lisän? Mun taistellako täytyy vastaan tuhansia, maailman äärist' tuoda voiton sanomia, sotia yksin sodat, lyödä armeijat, tarujen sankarien riistää kunniat? Jos tuolla rikokseni vihdoon sovitan, ma kaikki voin ja teen ja kaikki uskallan! Mut loukattu jos ei tuo lepy kunnia ylevä, tarpeen jos on syypään kuolema, mua vastaan ihmisvoimaa älkää asestako: te itse kostakaa, mun mielessäin ei pako. Vain teillä oikeus on voittaa voittamaton, muut sit' ei voi; vain teille tarjoon pääni paton. Mun rangaistuksekseni toki kuolo riittää; mut muisteloonne minut suvaitkaatte liittää ja koska kunnianne säilytän ma kuollen, te palkaks muistoani hellikääte huollen, ja joskus virkkakaa mun säälein osaani: "Mua jos ei lempinyt hän ois, hän eläisi."

CHIMENE. Rodrigo, nouse! Sire, mun täytyy tunnustaa sanoja virkoin, joita takaisin en saa. Hyveitä hällä on, joit' en voi vihata, ja kuningas kun käskää, täytyy totella. Mun mihin tuominnette, toki tahdon tietää, tään liiton voitto te silmissänne sietää? Mut vaatimuksenne on mulle velvoitus; niin onko sydämenne jyrkin oikeus? Jos kallis valtiolle on Rodrigon henki, jos teille tarpehen, voin olla hinta senki ja ottaa itsellein tuon ikisoiman vastuun, käteni että taaton hurmehesta kastuu!

DON FERNANDO. On aika sovittanut paljon sellaista, mi usein rikokselta näytti alussa. Rodrigo voitti sun, sa hälle kuulut vaan. Mut vaikka valtas sun hän tänään voitollaan, mun täytyis mainehesi vihamiesi olla näin heti kruunataksein häntä palkinnolla. Nää häät jos lykätään, ei siinä mitään väärää; sun lempes määrättiin, mut ilman ajan määrää. Vuos ota hiljaa surrakses, jos tahdot niin; Rodrigo sillä aikaa astuu aseisiin. Kun maurit maastamme hän löi niin verisesti, karkoitti kauas heidät, tuhon tuumat esti, hän päänä armeijani vieköön soihdut sodan nyt heidän maahansa ja miekan, murhan odan. Heill' olkoon kauhunaan vain Cid! Jo herra oot; he kuninkaaksensa sua toisti kutsukoot. Mut töissä urhon ollos hälle uskollinen, hänt' enemp' ansaiten sun onkin palaaminen ja sankaruudellasi maine moinen hanki häät että kanssasi on häitä kunnianki.

DON RODRIGO. Chimenen saadakse ja palvelukse teitä, mit' ei tää käsi voi? Jos voiton seppeleitä täytyykin poimia mun hänen luotaan poissa, kun tohdin toivoa, oon onnen kammioissa.

DON FERNANDO. Sa luota miehuutes ja lupaukseni varmaan. Mut koska hallitset jo mieltä immen armaan, tuo seikka kunnian, mi mietityttää tätä, ajalle, uljuudelles, kuninkaalles jätä!

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK CID: 5-NÄYTÖKSINEN NÄYTELMÄ ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual

work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a

physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the “Right of Replacement or Refund” described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you ‘AS-IS’, WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™’s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive

Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.